

1.GİRİŞ

Şeker, tarih boyunca önemli bir gıda maddesi olmuştur. Şekerin üretim tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte Avrupa ülkelerinde yaygınlaşması 1900'lü yıllardan itibaren. Günümüzde Dünya'da 100 civarında ülkede şeker üretimi yapılmaktadır.

Türkiye'de şekerpancarı yılda 450–500 bin çiftçinin, 5 milyon dekar alanda ekim yaptığı önemli bir bitkidir (Yücel 2000). Türkiye 2004–2005 Dünya şeker üretiminde 12. sırada, 2.059.000 ton üretim değeriyle yer almaktadır. 2003–2004 Dünya şeker tüketiminde 1.997.000 tonla 16. sırada yer almaktadır. Fert başına düşen şeker tüketimi Dünya ortalaması 22,5 kg/ham değer iken, Türkiye'de 28,1 kg/ham değer olarak Dünya ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir (Anonim 2005a).

Türkiye'de önemli bir tarım ürünü olan şekerpancarı, şeker sanayisinin hammadde olarak ekonomimizde önemli bir yer almaktadır. Şekerpancarı, bir tarım ürünü olarak tarım kesimindeki üreticileri, şeker ise zorunlu tüketim maddesi olarak tüketicileri yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle şekerpancarına yönelik uygulanan politikalar, şekerpancarı yetiştiricilerinden, işleyici fabrikalarda çalışan kişilere ve nihayet son tüketiciye kadar insanların tümünü ilgilendirmekte ve ayrıca şekerpancarı gibi tarımsal sanayiye hammadde sağlayan bir ürün hakkında uygulanan politikalar, tarım-sanayi ikileminin entegrasyonunda büyük önem taşımaktadır (Gürler 1989).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) (Anonim 2001) raporunda şeker sektörünün GSMH içindeki payının % 0,2 ve imalat sanayisi içindeki payı %0,8 düzeyinde olduğu belirtilmiştir. İstihdamda, ülke genelinin %0,15 imalat sanayisi içinde ise %1'ini oluşturmaktadır. Ülkemizde, şeker üretimi yalnızca şekerpancarından elde edilmesinden dolayı destekleme politikalarında günümüze kadar önemini korumuştur.

Araştırmaya konu olan Konya ili Çumra ilçesinde, ekilebilen tarım arazileri yıllara göre değişmekle birlikte genel olarak buğday-kuru fasulye-pancar-arpa münavebesi uygulanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'deki şekerpancari politikaları ve üreticiye yansımaları; Konya ili Çumra ilçesi örneği ile uygulanan şeker politikalarını ve Konya ili Çumra ilçesindeki şekerpancari üreticilerinin, ortak olduğu kuruluşları tespit etmek, şekerpancari fiyat ve alım politikaları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, tarım tekniği ve üreticilerin sorunlarının neler olduğunu tespit etmek,

Tarımsal destekleme sonucu ortaya çıkan, üretici ve tüketici transferlerini ölçerek müdahale yoluyla ortaya çıkan transferleri belirlemek,

Türkiye'nin ekonomik yapısı ile ilgili politikaların belirlenmesinde, karar alıcılarına önemli bir veri kaynağı oluşturması amaçlanılmıştır.

Araştırma yedi bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; giriş kısmında araştırmanın önemi ve amacı ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde; konu ile ilgili olarak yapılmış diğer araştırmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde; materyal ve metod olarak, araştırmada kullanılan materyalin nereden ve nasıl toplandığı ile araştırmada kullanılan metod açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde; Dünya'daki şeker ve şeker pancarı üretimi, tüketimi, ticareti ve şeker politikaları. Türkiye'de şeker üretimi ve şeker pancarı politikaları hakkında bilgiler verilmiştir.

Beşinci bölümde; Çumra yöresinin coğrafyası, iklimi, tarımsal yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

Altıncı bölümde; bölgedeki üreticilerle yapılan araştırma sonuçlarının değerlendirildiği, analiz ve yorumlarının yapıldığı kısımdır.

Yedinci bölümde; çalışma genel olarak değerlendirilmiş ve çalışmanın amacı doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

2.KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Çiçek (1990), tarafından yapılan “Tokat İli Kazova Bölgesinde Şekerpancarı Üretimi ve Üretim Girdilerinin Ekonometrik Analizi” adlı çalışmasında; bölgede yetiştirilen şekerpancarında girdi-çıktı ilişkilerini Cobb-Douglas tipi üretim fonksiyonu ile ortaya konulmuş, ayrıca şekerpancarı yetiştiren işletmelerin genel özellikleri ve şekerpancarı üretim tekniğine ilişkin teknik-ekonomik bilgilere yer verilmiştir. Tabakalı örnekleme kullanılan çalışmada; şekerpancarı üretimi üzerine etki eden en önemli bağımsız değişkenin (stepwise işlemi ile) ekim alanı olduğu saptanmıştır.

Devadoss vd. (1996), tarafından yapılan “Uruguay Round Sonrası Ticarete Serbestleşmenin Dünya Şeker Piyasasındaki Etkileri” isimli çalışmada GATT anlaşması sonuçlarının Dünya şeker ticareti üzerine yapacağı etkileri ekonometrik bir model ile incelemiştir. Spatial olmayan denge modeli ile 21 ülke incelenmiştir. Modelde 82 içsel ve 21 piyasa – açıklayıcı eşitlikten oluşmuştur. Çalışmada; Uruguay Round sonrası politika değişiminin Dünya şeker piyasasını istikrara kavuşturacağını belirtmiştir. Ekonomik kaynakların çoğu ülkedeki şeker sanayinde daha etkin dağıtılıp, kullanılacağı belirtilerek, üretici desteklerinin fazla olduğu ülkelerde bu etkinin daha az hissedileceği ortaya konmuştur. Uruguay Round görüşmelerinin etkisinin, düşük maliyetle şeker üreten ülkeler ile tüketicilere fayda sağlayacağı belirtilmiştir.

Schmitz vd. (1999), tarafından yapılan “Türk Tarımında Ekonomik Politika, Devlet Ticareti ve Kooperatifler” isimli çalışmada TŞFAŞ. Ve şeker politikaları da incelenmiştir. Çalışmada fiyat destekleri ve gümrük tarifelerinden oluşan şeker politikasının tüketicilerden üreticilere önemli bir gelir transferi yaptığı, şekerin işlenmesinin büyük oranda kamuda olması sebebiyle bu sübvansiyonun pancar ve dolayısıyla şeker üretimini artırdığı ve bu yolla hükümetlerin istihdam yaratıp, işsizliği azalttığı sonucuna varılmıştır.

Konyalı (2001), tarafından yapılan “AB ve Türkiye’de Şekerde Uygulanan Tarım Politikaları ve Trakya’da Şekerpancarı Tarımının Ekonomik Yönleri” adlı çalışmada; Trakya Bölgesinde sulanan alanlarda çeltikten sonra en fazla yetiştirilen ürünün şekerpancarı olduğunu, Türkiye nüfusunun %1,5’ler civarında artmasına karşılık, şeker üretiminde görülen dalgalanmaların, Türkiye’yi şeker tüketiminde dışa bağımlı hale getirebileceği, bundan dolayı da şeker politikaların tekrar gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Akbay (2002), tarafından yapılan “Türkiye’de Şeker Üretiminin Ekonomik ve Sosyal Kârlılığının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada Türkiye’de şekerpancarında uygulanan politikaların toplumsal maliyeti araştırılmıştır. Zaman serileri kullanılarak şekerpancarı politikalarının çeşitli kesimlere yansımalarının ekonomik ve sosyal kârlılığı ortaya konmuştur. Şekerpancarında yurtiçi kaynak kullanım maliyeti katsayısı 1.084 olarak bulunmuştur, bu katsayının binden büyük olması ülkemizde şekerpancarı yetiştiriciliğinin sosyal açıdan kârsız bir üretim faaliyeti olduğunu göstermektedir.

Demirci (2003), tarafından yapılan “Türkiye Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesinin Olası Etkileri” adlı çalışmada; 2002-2010 dönemi için geliştirilen kısmi denge modeli yardımıyla araştırılmıştır. Kısmi denge modelinde; kota, fiyatlarının serbest piyasada belirlenmesinin ele alındığı tarife indirimi ve kota ile tarife indiriminin birlikte uygulandığı senaryolar tasarlanarak Şeker Kanunu’nun piyasa etkileri ölçülmüştür. Şeker Kanunu’ndaki değişikliklerle uzun dönemde üreticilerin olumsuz, tüketicilerin ise olumlu etkileneceği ve dış ticaret maliyetinin azalacağı belirlenmiştir.

3.MATERYAL ve YÖNTEM

3.1.Materyal

Araştırmanın materyalini birincil ve ikincil kaynaklardan oluşmuştur. Konya ili Çumra ilçesinde şekerpancarı üreticilerinden anket yoluyla elde edilen veriler ile Konya ve Çumra Şeker Fabrikaları yetkilileriyle yapılan görüşmeler birincil verileri oluşturmaktadır.

Konu ile ilgili olarak istatistikler, dönem raporları ve kaynaklarından da yararlanılmıştır. Çeşitli kişi ve kurumların yaptıkları araştırmalara yer verilmiştir (Pankobirlik, Türkşeker A.Ş., Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Orta Anadolu İhracatçı Birlik Genel Sekreterliği, Ziraat Mühendisleri Odası, Ziraat Odaları Birliği, TÜSİAD, DİE ve DPT). Çalışma bizzat araştırmacının kendisi tarafından 2005 üretim döneminde gerçekleştirilmiştir.

3.2.Yöntem

3.2.1.Örnekleme ve Veri Toplama Yöntemleri

Anket yapılacak tarım işletmesi sayısının belirlenmesinde Neyman Yöntemi kullanılmıştır. Neyman yönteminde her tabakanın ortalaması ve varyansının ağırlıkları dikkate alınarak tek bir örnek hacmi belirlenir. Neyman yöntemine göre anket sayısı aşağıdaki formül ile bulunmuştur (Çiçek 1996).

$$n = \frac{[\sum N_h.S_h]^2}{N^2.D^2 + \sum N_h.(S_h)^2}$$

n = örnek işletme sayısı

N_h = h'inci tabakadaki işletme sayısı

S_h = h'inci tabakanın standart sapması

N = Toplam işletme sayısı

$D^2 = (d/t)^2$ değeri olup, d = Popülasyon ortalamasından izin verilen hata miktarını (Ortalama arazi genişliğinin %5'i), t = Araştırmada öngörülen %90 güven sınırına karşılık gelen t çizelge değerini (1,96) ifade etmektedir.

Araştırmada % 90 güven sınırına göre 54 örnek işletme seçilmiştir. Örnek olarak görüşme yapılan çiftçiler rastgele, gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Birinci grupta (1-50 da) 6, ikinci grupta (51-100) 13, üçüncü grupta (101-200) 20, dördüncü grupta ise (201 >) 15 örnek işletme ile anket yapılmıştır.

Üreticilere anket yapılmasının nedeni, üreticilerin ortak olduğu kuruluşları tespit etmek, şekerpancarı fiyat ve alım politikaları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, tarım tekniği ve girdi kullanma düzeyleri ve üreticilerin sorunlarının neler olduğunu tespit etmektir.

Şekerpancarı yetiştiricilerine uygulanan toplam 54 anket için SPSS paket programında genel bir veri tabanı oluşturulmuş ve sorulan sorulara göre genel bir kodlama planı yapılmıştır. Anketler bu kodlama planına göre bilgisayara girilmiştir. Bazı araştırma bulguları yüzde değerlerde yorumlanmıştır.

3.2.2. Üretici Refahını Ölçmeye Yönelik Analizler

Bu bölümde tarımsal destekleme sonucu ortaya çıkan üretici ve tüketici transferlerini ölçmek amacıyla OECD tarafından geliştirilen ÜDE (Üretici Destek Eşdeğeri) ve TÜDE (Tüketici Destek Eşdeğeri) tanımlamaları ve hesaplamalarından yararlanılmıştır. ÜDE ve TÜDE kavramları müdahale yoluyla ortaya çıkan transferleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

ÜDE negatif bulunduğunda üreticinin sübvansiyon yerine vergilendirildiğini, TÜDE'nin negatif bulunması durumunda ise tüketiciye net sübvansiyon yerine tüketicinin net vergi ödemesi anlamına gelmektedir.

ÜDE ve TÜDE kavramlarından yararlanarak Türkiye, Konya Yöresi ve Çumra Yöresi üreticilerinin şeker pancarı tarımı yaparak elde ettikleri refah düzeyleri şeker pancarının işlenmiş hali olan şeker referans alınarak tespit edilmiştir. Bunun nedeni OECD ülkelerinde hesaplamaların şeker olarak yapılmasıdır (Ören 1994). Çalışmada 2001 ve 2005 yılları arası ÜDE ve TÜDE ekonomik göstergeleri hesaplanmıştır.

Üretici Destek Eşdeğeri (ÜDE_p) hesaplamasında aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$\text{ÜDE}_p = (P_p - P_r) \cdot Q$$

ÜDE_p : Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye piyasa transferleri)

P_p : Üreticinin eline geçen şeker pancarı fiyatı

P_r : Şeker için referans (Dünya) fiyatı

Q : Şeker üretim miktarı

Yukarıdaki formülden yararlanarak aynı zamanda dış ticarete şeker için yapılan korumayı da görebilmekteyiz. ÜDE, bir yılda tarım politikaları sonucu üreticilere, yapılan parasal transferlerin bir göstergesidir.

Şeker pancarı üreticisine devletçe verilen asıl desteklemeyi tespit edebilmek için referans (dünya) fiyatlarını kullanma yerine üreticiye yapılan diğer destekleri tespit eden aşağıdaki ÜDE hesaplaması, farklı sonuçlar vermektedir. Doğrudan ödemeler; şeker pancarında üreticiye ödenen nakit söküm avanslarını. Genel destekleme; devletçe karşılanan girdi sübvansiyonları veya çiftçiye yapılan desteklemeleri. Genel hizmetler; eğitim–yayım hizmetlerinden oluşmaktadır (OECD 1994).

$$\mathbf{\ddot{U}DEd = D\ddot{O} + GS + GH}$$

ÜDEd :Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye yapılan diğer transferler)

DÖ :Doğrudan Ödemeler

GD :Genel Destekleme

GH :Genel Hizmetler

Bu tamamen üreticiye aktarılan bir kaynak olmayıp karşılığında şeker pancarı üretimini garanti altına alan bir kaynaktır. Erken söküm teşvik primini alan üreticiye başka bir ödeme yapılmamaktadır. Türkiye’de şeker pancarı üreticilerine, gerek dış ticaret ile gerekse diğer yollarla yapılan destekleme aşağıda verilmiştir.

$$\mathbf{\ddot{U}DEt = \ddot{U}DEp + \ddot{U}DEd}$$

ÜDEt : Toplam Üretici Destek Eşdeğeri

ÜDEp : Dış ticarete koruma sağlanan üretici destek eşdeğeri

ÜDEd : Diğer yollarla sağlanan üretici destek eşdeğeri

ÜDE kavramında, ülkelerin mukayesesi yapılırken % ÜDE kavramı kullanılır. Buna göre % ÜDE aşağıdaki şekilde formüle edilmiştir.

$$\% \text{ÜDE} = \text{ÜDEt} / (\text{Pp} \cdot \text{Q}) \cdot 100$$

Tarımsal desteklemelerin bir başka boyutu ise tüketicilere yönelik yapılan transferleri ölçmeye yarayan TÜDE kavramıdır. TÜDE hesaplaması;

$$\text{TÜDE} = - (\text{Pt} - \text{Pd}) \cdot \text{T}$$

TÜDE : Tüketici Destek Eşdeğeri (Tüketici Piyasa Transferleri)

Pt : Tüketici fiyatları (şeker)

Pd : Şeker için Referans (Dünya) fiyatı

T : Şeker tüketim miktarı

Türkiye tarımının desteklemesinde en önemli kaynak devlet bütçesidir. Devlet bütçesinden önemli bir bölümü vergi mükelleflerinin ödediği dolaysız ve tüm vatandaşlara ödediği dolaylı vergilerden oluşmaktadır. Üreticiye yapılan desteklerin bazen tamamı tüketiciler tarafından karşılanmaktadır. Türkiye’de toplanan vergilerin önemli bir bölümü dolaylı vergilerden oluştuğu için tarımsal desteklemenin kaynağını tüm ülke insanları oluşturmaktadır.

4. DÜNYA ŞEKER DURUMU

4.1.Dünya Şeker Üretimi

Dünya şeker üretiminin büyük çoğunluğu (%74,5) şekerkamışından sağlanmaktadır. Üretimin geri kalan kısmında (%25,5) şekerpancarı oluşturmaktadır. Günümüzde iki farklı hammaddeden elde edilen ve dolayısıyla da farklı maliyet yapısı bulunan , birbirine rakip, ancak kamıştan elde edilen diğerine nazaran daha az maliyetli iki ayrı şekerden söz etmek mümkündür. Kamış şekerinin toplam dünya şeker üretiminde % 70'in üzerinde ve ihracatında % 90'a varan payının olması, pancar şekerini üreten ülkeleri bu durum karşısında korumacı tedbirler almaya itmiştir. Korumacı politikalar uygulanan ülkelerin başında Avrupa Birliği (AB), Amerika ve Japonya gelmektedir. Pancardan üretilen şekerin, kamış şekerine göre daha pahalıya mal olması; gelişmiş ülkelerin üretim gelirleri ve ekonomi politikalarında, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ise gıda güvenceleri politikaları ve tarımsal yapılanmalarında politik davranmalarını gerektirmektedir. Ülkelerin şeker uyguladıkları bu politik korumacılıkları dünya şeker piyasalarında etkileyici unsur olmaktadır (Bektaş 2002).

2004–2005 döneminde Dünya şeker üretimi çizelge 4.1. incelediğinde, 146,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. İthalat miktarı 49,9 milyon ton, ihracat 53 milyon ton ve tüketim miktarı 146,7 milyon tondur. 2005 yılında üretim miktarında bir önceki yıla göre %0,2'lik bir artış meydana gelmiştir.

Çizelge 4.1. Dünya Şeker Durumu (1000 m.ton/ham değer)

Açıklamalar	2004/05	2003/04	2002/03	2001/02	2000/01
Devre Başı Stoklar	69.391,3	69.676,8	62.384,6	61.852,6	61.637,9
Üretim	146.368,4	148.844,9	138.541,2	132.011,6	132.011,6
İthalat	49.995,5	47.413,2	45.389,2	43.825,9	43.825,9
Tüketim	146.738,6	138.729,0	135.923,7	124.725,7	124.725,7
İhracat	53.059,5	50.236,9	47.474,7	44.197,1	44.197,1
Devre Sonu Stoklar	65.957,1	69.391,3	69.676,8	62.384,6	61.852,6
+/- Üretim	417,4	-2.893,9	10.303,7	6.529,6	-2.014,6
+/- Yüzde	0,2	-1,94	7,44	4,95	-1,50
+/- Tüketim	3.612,3	4.397,3	2.805,3	4.498,0	3.116,7
+/- Yüzde	2,52	3,17	2,06	3,42	2,43
Stok/Tüketim Yüzdesi	44,94	48,48	50,23	45,90	47,06

Kaynak: (Anonim 2005b)

4.2.Dünya Şeker Tüketimi

İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden itibaren dünya şeker talebinin büyüme oranında süreklilik arz eden bir azalma yaşanmış olup, talepteki genişleme beslenme şekillerindeki durağanlığı da yansıtarak fazla değişiklik göstermeyen bir şekilde gerçekleşmiştir. Şeker tüketimindeki artışın büyük bir bölümü; yerel olarak üretilen şekeri elde etme imkânı artmış, yüksek nüfusa, hızlı gelişen ekonomilere atfedilebilecek yüksek talep seviyesine ve göreceli olarak yüksek gelir esnekliğine sahip olan Latin Amerika, Afrika ve özellikle Asya ülkelerinde gerçekleşmiştir. 1970 yılındaki üçte birlik oranla karşılaştırıldığında şeker tüketiminin yaklaşık % 67'si gelişmekte olan ülkelere aittir. Gelişmekte olan ülkelerin fiyat ve gelir esnekliği gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olmasına rağmen, küresel talep çok büyük artış ve çıkışlar göstermemektedir. Çizelge 4.1 incelendiğinde 2005 yılında 146,7 milyon ton

şeker tüketimi gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre tüketim miktarındaki artış oranı % 2,52'dir.

4.3.Dünya Şeker Ticareti

4.3.1.İthalat

Dünya'da 100 ülkede şeker üretilmektedir. Tüm ülkelerdeki hükümetler, çeşitli yollarla şeker piyasasına müdahale etmektedir. Ticareti en çok bozucu müdahaleyi ise AB yapmaktadır. AB'nin şeker üretim maliyeti, ABD'den yüksektir ancak fiyatlar % 40 oranında daha fazla desteklenmektedir. Fiyatların bu ölçüde desteklenmesi, üretim fazlasına ve ihracat sübvansiyonu nedeniyle de dünya fiyatlarında düşüş eğilimine yol açmaktadır.

AB'nin şeker fiyatları ile dünya fiyatları arasındaki büyük fark, dünya fiyatlarından şeker alınmasını önleyen sıkı ithalat kotasından kaynaklanmaktadır. AB'de şeker ithalatı sadece ACP ülkeleri ve Hindistan'dan ikili anlaşmalar yoluyla ve reeksport şartıyla yapılmaktadır. AB'de Temmuz 1995'ten bu yana dünya ithalat fiyatı ile piyasa fiyatı arasındaki farkla birlikte artan ithalat vergisi sistemi yürürlüktedir. "Tercihli Şeker" gümrüksüz ithal edilmektedir. Toplam gümrüksüz ithalat kotası ise 1,3 milyon tondur (beyaz şeker karşılığı). Komisyon, tercihli ve özel tercihli ithalatlara ek olarak ham şeker kamışı temini için yıllık bir tarife kotası uygulamaktadır.

Dünya, şeker piyasasına hakim olan gelişmekte olan ülkelerin bazılarında hiç çevre standardı yoktur, bazılarında da çok az emek ve çevre standardı bulunmaktadır. Bu ülkelerin çoğunda yüksek ithalat tarifeleri uygulanmaktadır. Bununla birlikte,

gelişmekte olan ülkelere gümrük vergilerini azaltmaları için uzun bir süre tanınmıştır. Önemli üretici ülkelerden olan Çin ve eski SSCB ülkeleri GATT'a üye değillerdir. Ayrıca şeker üreten ülkelerde yaygın olarak bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri, URA (Uruguay Round Anlaşması) yükümlülükleri dışında bırakılmıştır. Birçok ülke ise bu yükümlülükleri yerine getirmemiştir. Bütün bu nedenlerle dünya şeker piyasası için getirilen GATT yükümlülükleri tam olarak uygulanamamaktadır.

4.3.2.İhracat

Dünya şeker ihracatının %12'sini gerçekleştiren Brezilya, 35 ülkeye ihracat yapmaktadır. En önemli ihraç piyasaları Rusya Federasyonu, Mısır, Nijerya, Birleşik Arap Emirlikleri, Fas, Yemen, ABD ve İran'dır. Ancak Asya'da yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Brezilya'nın potansiyel pazarlarından bazılarını kaybedeceği tahmin edilmektedir.

AB, dünya şeker ihracatında önemli bir yere sahiptir. Üretici vergileri, AB'nin büyük oranda kendi kendini finanse etmesini sağlamaktadır. Ancak komisyonun fonları AB'nin "tercihli ithalatlarına" eşit miktardaki şekerin ihracat sübvansiyonları için oluşturulmuştur. Ödemeler, AB Tarımsal Yön verme ve Garanti Fonu tarafından yapılmakta ve yıllık yaklaşık 600 milyon Euro civarında olmaktadır. 1995/96 döneminden bu yana üçüncü ülkelere yapılan ihracatın sübvansiyonu, GATT yükümlülükleri çerçevesinde, değer ve miktar olarak sınırlandırılmaktadır.

Dünya şeker üretiminde önemli bir yere sahip olan Meksika, ABD piyasasına gümrüksüz girebilme şansına sahiptir. Meksikalı şeker üreticileri, daha önce ABD'den Meksika'ya gümrüksüz giren ve alternatif bir tatlandırıcı olan mısır şurubu kadar ABD piyasasına ihracat yapmak istemektedir. Ancak, ABD'den ithal edilen

mısır şurubuna uygulanan anti dumping vergisi, ithalatı hemen hemen tümüyle durdurmuştur.

2005 yılında dünyada yapılan ihracat miktarı çizelge 4.1'de verilmiştir. Çizelgede de görüldüğü gibi, 53 milyon tondur. Bir önceki sezona göre 3 milyon tonluk artış meydana gelmiştir. Stok yüzdesi % 48'den % 44 oranına düşmüştür.

4.4.Dünya Şeker Politikaları

Dünya'da şeker üreten ülkelerin sektörel politikaları; rekabet güçlerine, gelişmişlik düzeylerine, pancar ya da kamış şekeri üreticisi olmalarına, ithalatçı veya ihracatçı konumlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Sektörel Politikaları oluşturan argümanlar;

- I. Üretici, işleyici ve tüketici fiyatlarına müdahaleler,
- II. İthalat kotaları ve korumaları,
- III. İhracat kontrolü ve teşvikleri,
- IV. Üretim/arz kontrolü

olup, bu argümanlar ülke şartlarına göre birlikte ya da tek başına uygulanmaktadır.

Pancar şekeri üreticisi ülkelerde üretici desteklerinin, ihracat teşviklerinin ve ithalat kotaları ile yüksek ithalat korumalarının yaygın olarak uygulandığı görülmektedir. Türkiye gibi pancar şekeri üreticisi olan Avrupa Birliği'nde; üretici ve işleyici fiyatları, ihracat teşviki ve ithalat koruması ile üretim kontrolü, sektörel politika argümanları olarak kullanılmaktadır. Kamış ve pancar şekeri üreticisi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde ise; kota ve koruma önlemleri ile ithalatın kontrolü, üretici ve işleyici fiyatlarının regülasyonu, sektörel düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır.

Dünya’da pancar ve kamış şekerine alternatif olarak başka bazı kalorili ve kalorisiz tatlandırıcılar da kullanılmaktadır. Bu tatlandırıcılar, ekonomik olmaları yanında kullanım kolaylığı sağlamaları ve bazı teknik özellikleri nedeniyle endüstriyel alanda yaygın olarak tüketilmektedir. Ülkeler tercihleri doğrultusunda, bu tatlandırıcıların üretim ve ticaretlerini çeşitli önlemlerle düzenlemektedirler. Bu konuda Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya müdahaleci bir yapı sergilemektedirler (Anonim 2005b).

4.5.Türkiye’de Şeker Üretimi

Türkiye’de şeker sanayisini kurma çalışmaları 1840 yılında Arnavut köylü Dimitri Efendi’ ye verilen imtiyazla başlamış ve bunu diğerleri izlemiştir. Ancak bu imtiyazların hiçbiri fiili sonuç sağlayamamıştır. Kurtuluş Savaşı bitiminde Uşak’ta Mollazade Nuri Ağa (Şeker), Uşak Terakki Ziraat A.Ş.’yi kurarak ilk ciddi teşebbüsü yapmıştır. Bu şirket 1925’te amacına ulaşmıştır. Bir Çek firmasına kurdurulan ilk şeker fabrikası, 17 Aralık 1926’da üretime başlamıştır. Bu arada bazı bankaların katıldığı bir ortaklığın yaptırdığı Alpulu Şeker Fabrikası da (1926) faaliyete geçmiştir.

Uşak Şeker Fabrikası’nın işletilmesinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle bu tesis, önce Maadin Bankası’na (1933) ve aynı yıl Sümerbank’a devredilmiştir. Bu arada hızla gelişmeye başlayan pancar üretimi 4.728 tondan (1926) 37.813 tona (1933) yükselmiştir. 1933’te Eskişehir, 1934’te de Turhal Şeker Fabrikalarının kurulmasından sonra bu sanayiye bünyesinde toplayacak olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. kurulmuştur. Şirketin doğrudan doğruya sahip bulunduğu 12 şeker fabrikasında 1971’de 3,6 milyon ton, yönetiminde sorumlu olduğu 5 özel fabrika da 2,4 milyon ton pancar işlenmiş ve şirkete ait fabrikalarda 420,9 bin ton kristal, 79,5

bin ton kúp, 500,4 bin ton toz, özel fabrikalarda da 319,9 bin ton kristal, 17 bin ton kúp, 367 bin ton da toz Şeker úretilmiŐtir

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ő., Şeker úretimini emniyet altına almak ve istikrarlı bir úretim yapabilmek için pancar úreticileri ile sıkı bir işbirliği içinde tarımsal destek, eğitim ve Ar-Ge hizmetleri vermektedir. Bu çerçevede gerekli kimyasal gübreleri temin etmek, dağıtmak, ekim işleri için makine temin etmek ve bitki koruma tedbirleri almak veya çiftçiler tarafından alınmasını sağlamak, bedelli veya bedelsiz yaş kúspe vermek, aynı ve nakdi ödemelerde bulunmak, nakliye ve Şeker varlığı prim ve tazminatı ödemek, teknik danışmanlık vermek gibi destekler sağlamak Kurum' un görevleri arasındadır.

Şeker, ekonomik öncelikli ürünlerde buğday ve pamuktan sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Şekerpancarı Orta Anadolu Bölgesi ile geçit kuŐaĐı bölgelerinde yaygın olarak yetiştirilen bir endüstri bitkisidir. Şekerpancarı tarımı yapılmayan bölgeler Ege, Batı ve Doğu Karadeniz, Akdeniz ve Güneydoğu Bölgesi'dir. Türkiye'de Şekerpancarı tarımı, her yıl 400-450 bin üretici ile yaklaşık 4,2 milyon dekar alanda üreticilerle sözleşme yapılarak gerçekleştirilmektedir.

1998 yılında pancar úretimine kontenjan uygulaması getirilmiŐtir. Bu uygulama ile pancar üreticisinin tüm ürününe satın alma garantisi verilmesi, úretimde istikrarın, kendi kendine yeterliliğin ve pazar bünyesinde uyumun sağlanması, özelleştirme için sektörel altyapının hazırlanması, ve AB Ortak Tarım Politikası'na uyum amaçlanmaktadır. Uygulama ile makro düzeyde úlke ekonomisine olumlu yönde katkı, sektörde istikrarlı ve planlı büyüme hedeflenmektedir.

1998 yılında hava Őartlarının uygun olması sonucunda pancar veriminin çok yüksek düzeyde gerçekteŐmesi ve ilk kontenjan uygulama yılında oluşan tereddütlerin ortadan kaldırılması için kontenjan úretiminde tolerans sınırı, Bakanlar Kurulu'nun 20.09.1998 tarihli kararıyla bir misli artırılarak % 25'den % 50'ye çıkarılmıŐtır.

4.6. Türkiye’de Şekerpancarı Politikalarının Uygulanması

Şekerpancarı tarımına uygulanan politika, esas olarak bu ürünün yetiştiricilerine sağlanan parasal destekler, teknik hizmetler ile bedelsiz ve bedelli girdi temini şeklinde olmaktadır.

Tarıma sağlanan parasal destekler, çeşitli sübvansiyonlarla gerçekleştirilmektedir. Sübvansiyonlar, karşılık beklenmeksizin üretimin/tüketimin desteklenmesi ve devamının sağlanması için devletin bazı özel veya kamu kuruluşlarına yaptığı parasal ve para olarak karşılığı bulunan yardımlardır (Eraktan 1988). Şekerpancarı tarımıyla uğraşan işletmelere, bazı zamanlarda nakit veya nakit olarak ifade edilebilir yardımlar şeklinde, bazı zamanlarda da vergiden muafiyet ve dışa karşı koruma yoluyla sübvansiyonlar verilmiştir. Şekerpancarına destekleme fiyatı belirlenmesi, bu ürüne verilen bir sübvansiyondur. Üreticiye bu destekleme fiyatı üzerinden ürününü TŞFAŞ’ye satma garantisi verildiği için, bu bir taban fiyat uygulaması olmaktadır. Türkiye’de şekerpancarı alımı ile görevli kuruluş TŞFAŞ’dır (Akbay 2002).

Bu bölgedeki şeker fabrikalarının ekonomik işlevleri yanında, kırsal kesimde istihdam yaratılması, göçün yavaşlatılması, bölgesel kalkınmışlık farklarının azaltılması gibi sosyal işlevleri de bulunmaktadır. Bu nedenle 1998 yılından sonra uygulanmaya başlanan kota sisteminde bu bölgeye bazı ayrıcalıkların tanınmasının gerektiği tartışılmaktadır. Çünkü Doğu Anadolu Bölgesinin ekolojik özellikleri gereği bölgedeki polar varlığı (şekerpancarındaki şeker oranıdır)ve verim düşük olmakta, düşük verim de yöre üreticilerini mağdur etmektedir. Ayrıca bu bölgede hayvancılığın gelişimi de büyük oranda pancar tarımının devamlılığına bağlıdır. Tüm bu sayılan gerekçelerle bölgeye verilen kota miktarının artırılması veya burada üretilen şekerpancarının hayvan yemi olarak değerlendirilmesine olanak sağlanması, ama bu arada üreticiyi mağdur etmeyecek önlemlerin alınması konusunda çeşitli öneriler geliştirilmektedir (Günay 2000).

4.6.1.Kota Uygulaması

1998 yılında şekerpancarı politikamızda önemli bir değişiklik yapılmış ve o güne kadar uygulanmakta olan ekim alanı sınırlaması yerine, üretim kontenjanı uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulama ile pancar üreticisinin tüm ürününe satın alma garantisi verilmesi, üretimde istikrarın, kendi kendine yeterliliğin ve pazar büyümesine uyumun sağlanması, özelleştirme için sektörel altyapının hazırlanması ve AB Ortak Tarım Politikası'na uyum amaçlanmaktadır. Uygulama ile makro düzeyde ülke ekonomisine olumlu yönde katkı, sektörde istikrarlı ve planlı büyüme hedeflenmiştir.

Kota uygulamasına geçilmesinin nedenleri aşağıda sıralanmıştır;

Pancar üretiminin şekerdeki iç talep doğrultusunda artırılarak şeker üretiminin garanti altına alınması,

- I. Şekerde pazar büyümesine uyum sağlanması,
- II. Şeker fabrikalarının verimlilik ilkelerine göre optimal kapasite ile çalıştırılması,
- III. Üreticilere düzenli ve yeterli gelir sağlanması,
- IV. Tarım kesimine aktarılan desteklerin rasyonel kullanımının sağlanması,
- V. Türkiye'nin uluslararası taahhütleri çerçevesinde öngörülen tarım politikalarına uyumunun sağlanmasıdır (Anonim 1999).

4.6.2.Şeker Kanunu

Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi sonrasında kazanılan aday ülke statüsü yanı sıra, Dünya Ticaret Örgütü çerçevesindeki taahhüt ve gelişmeler de şeker rejiminin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır.

Bu bakımdan, yeni düzenlemeler ile;

- I. Şeker üretiminde istikrarın sağlanması ve korunması,
- II. Sektörün iç piyasada rekabet kurallarına göre yönlendirilmesi,
- III. Avrupa Birliği düzenlemeleri yanı sıra, Dünya Ticaret Örgütü ve diğer uluslararası taahhütlere uyum sağlanması,
- IV. Özelleştirmeye olanak sağlayacak hukukî altyapının hazırlanması, ilke olarak benimsenmiştir.

4634 sayılı yeni Şeker Kanunu 04.04.2001 tarihinde TBMM’de kabul edilerek, 19.04.2001 tarih ve 24378 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu kanun;

- V. Şeker fabrikalarının iç pazar paylarına kota getirilmesi,
- VI. Sektörün iç piyasada rekabete açılması ve Devletin sektör üzerindeki ilgisinin asgarî düzeye çekilmesi,
- VII. Pancarda ve şekerde tek fiyat uygulamasının kaldırılması,
- VIII. Şeker fabrikası kurulmasına yönelik 6747 sayılı Şeker Kanununda yer alan kısıtlamaların kaldırılması suretiyle, sektöre yeni bir dinamizm kazandırılmasını amaçlamaktadır.

Kanun gereğince, iç talebi karşılayacak arzın istikrarını sağlayacak şekilde şeker üretimini gerçekleştirmek üzere, şirket ve şeker kategorileri bazında kotalar oluşturulması öngörülmektedir. Kota sistemi, ülke gereksiniminin her yıl düzenli olarak karşılanmasına yönelik olup, şirketler arasında adil bir pazar paylaşımını amaçlamaktadır. Getirilen kota sistemi AB’nin Şeker Rejimine benzer şekilde A ve B kotaları ile C şeker kavramlarını getirmektedir. A kotası, talebe eşdeğer olarak belirlenen üretimi gösterirken, B emniyet stoku olarak saptanacaktır. C şeker ise talep fazlası olup, doğrudan ihraç edilmesi gerekecektir. Kotalar fabrikaların son üç yıllık ortalama fiili günlük işleme kapasiteleri ve/veya üretim miktarları ve randımanları esas alınarak hesaplanmaktadır.

5.ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

5.1.Coğrafik Yapı

Çumra ilçesi, doğuda Karapınar, batıda Meram ve Akören ilçeleri, güneyde Karaman ili ve Güneysınır ilçesi, kuzeyden Meram ve Karatay ilçeleri ile çevrilidir. Topografya bakımından genel olarak tekdüze bir özellik gösteren araştırma alanında ortalama yükselti 1.149 metredir. 37-38 doğu meridyenleri ile 33-34 kuzey enlemleri arasında bulunan Çumra'nın köy ve kasabalarıyla beraber toplam yüzölçümü 2.330 km²'dir. Çumra ilçe merkezinin yüzölçümü yaklaşık 25 km²'dir. Çumra ilçesinin dörtte ikisi ovalıktır.

Arazinin % 50'si düz, %17'si hafif, % 14'ü orta ve % 13'ü dik ve % 6'sı da çok diktir. Arazinin, %0-1 oranında değişen eğim durumu araştırma alanının önemli bir bölümünde sulama için yeterli olmakta, ancak bazı kısımlarda yüzey sularının boşaltılmasına olanak vermemektedir (Ertaş 1979).

Sulama alanı, kalker ve marn jeolojik kayalarından oluşmuştur. Ova topraklarının önemli bir bölümü genellikle ağır bünyeli killi, kumlu–killi, siltli killi, bazı kısımlar orta bünyeli kumlu–killi, tuzlu–killi, geri kalan kısımlar ise hafif bünyeli kumlu–tuzlu ve tuzludur. Toprakların kireç miktarı %5'in üzerindedir. Organik maddece de çok fakirdir (Tekeli ve ark. 1985).

Orta Anadolu'da hüküm süren yarı kurak iklim burada da etkisini göstermektedir. Yıllık ortalama sıcaklık 11,1° C olup en soğuk ay ortalama 0,2° C ile ocak, en sıcak ay ise ortalama 22° C ile temmuzdur. Yıllık yağış ortalaması 280,1 milimetredir ve nemlilik %66'dır.

5.2.Sulama Durumu

Araştırma alanı, önemli bir sulama şebekesi alanı olduğu için sulama ile ilgili bilgiler ayrı bir bölüm altında toplamaya çalışılmıştır. Çumra sulaması, 1.914 yılında işletmeye açılan eski bir sulama şebekesidir. “I., II. ve III. Esas” adları altındaki tesislerden oluşan şebeke; 46.000 ha sulayabilecek kapasitede Almanlar tarafından yapılmıştır. Ancak III. Esasta sulamadan dolayı çoraklaşma (tuzlanma) oluşmuş ve bu alan sulamaya kapatılmıştır. GAP kapsamında Harran Bölgesinde de görülmeye başlanan bir durumdur. Bir bölgede sulu tarıma uygulanmadan önce o yöredeki insanlara sulama eğitiminin verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Şebeke alanına sulama suyu, Beyşehir Gölü’nden ve Çarşamba Çayı’ndan sağlanmaktadır. Yörede 1962 yılında aktif hacmi 158 milyon m³ olan Apa Barajı inşa edilmiştir. Şebeke brüt olarak Simi–Alkaran ve I.Esas sulamasında 26.589 ha, II. Esas sulamasında 12.456 ha ve Ova kanalları sulamasında 57.970 ha olmak üzere 97.015 hektarlık alanı kapsamaktadır. Bu alan içerisinde bugünkü koşullarla 45.000 hektarının sulanabileceği saptanmıştır. Sulama alanının oldukça düz olması, belli bir nehir, göl ve deniz gibi doğal boşaltma yerinin olmaması drenajı zorunlu kılmaktadır. Bugün için şebekenin boşaltma yerleri Hotamış Gölü, Aslım ve Arapçayırı bataklıklarıdır.

Ovada yüksek taban suyu nedeniyle derin drenaja ihtiyaç gösteren alanlar; Konya Harası doğu ve Kuzeydoğusu, İçeriçumra’ nın doğu ve Kuzeydoğusu, Konya ilinin Kaşınhanı beldesi ovası, Alakova–Karaslan– Kaşınhanı beldeleri arası, Çumra– Güvercinlik–II. Esas kanal–Karkın Beldesi arazileri arası, Ürünlü–Taşağıl Köyü arazilerinin 4. yedeği paralel kısımları ve İsmil Beldesi çevresidir. Son yıllarda ana boşaltma kanalı ile fazla suların bir kısmı Tuz Gölüne boşaltılmaktadır.

Kapalı havzanın yüksek yerlerinden sızan sular ve sulama suları; drenajı olmayan, eğimi düşük alanlarda birikmekte ve tuzlu taban suyunun yüzeye

yükselmesine neden olmaktadır. Ayrıca yanlış sulama ve toprak kanallardan su sızması nedeniyle tuzlanma çoğalmaktadır. Şebeke, içerisinde tuzlanmanın olduğu alan 11.000 ha'a ulaşmıştır (Tekeli ve ark. 1985).

Özellikle bölge için sulama projesi "KOP" büyük önem arz etmektedir. Bu proje; Konya ve Karaman illerini içine alan, dört akarsu havzasına yayılmış 47.720 Km² lik bir alanı kapsamaktadır. KOP, dokuz adedi büyük sulama projesi, bir adedi içme suyu projesi, Göksu havzası enerji projesi ve çok sayıda müstakil sulama projeleri olmak üzere 12 ayrı projeden meydana gelmektedir. KOP projeleri içinde Çumra Ovası projesi en büyük projedir. Toplam 328.426 hektarlık alanı kapsayan proje 3 merhaleden oluşmaktadır.

Çumra yöresinde 204 adet sulama kooperatif sahasında 2.631 adet işletme sondaj kuyusu açılmıştır. Bu kuyularla 110.428 ha arazi sulanmaktadır. Kuyuların 1.686 adeti Konya ilindeki 121 adet sulama kooperatifine aittir. Konya ilinde yer altı suyu ile sulanan saha ise 69.853 hektardır.

5.3.Sosyal Yapı

5.3.1.Nüfus

1997 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçenin toplam nüfusu 92.225'tir ve bunun 41.645'i ilçe merkez nüfusu 52.580'i ise köylerin nüfusundan oluşmaktadır (Çizelge 5.1.). 1990 yılı nüfusunun 28.781'i merkez, 45.259'u bucak ve köylerin, Çumra ilçesinin toplam nüfusu 74.040'dır. Buna göre Çumra merkezde 1990-1997 yılları arasındaki nüfus artış oranı % 44,7'dir. Bucak ve köylerin ise % 16,2'si

oranında nüfus artışı gerçekleşmiştir. Çumra merkez nüfusun bu kadar çok artmasında, doğum oranının yanında çevre yerleşim yerlerinden (Akören, Güneysınır, Hadim, Bozkır ilçeleri ve Karaman ili) Çumra merkeze olan göçler etkili olmuştur. Ayrıca Konya'nın çevre ilçeler arasında dışarıya en az göç veren yerleşim yeri Çumra'dır. Bunda etkili olan başlıca faktör ise bölgede tarımsal sahanın fazla ve tarımsal faaliyetlerin yoğun olmasıdır.

Çizelge 5.1.Çumra İlçesinin 1990–1997 Yıllarına Ait Nüfus Sayımlarının Karşılaştırılması

Çumra	1990	1997	Artış (%)
Merkez	28781	41645	44,7
Belde ve Köy Nüfusu	45259	52580	16,2

Kaynak: (Tekeli ve ark. 1985)

5.3.2.Çumra'nın Ekonomik Yapısı

İlçenin ekonomisi tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünleri olarak buğday, arpa, kuru fasulye şekerpancarı, kavun, karpuz,havuç ve nohut ekilmektedir. İlçede hayvancılık fazla gelişmemiştir. Kurulan kooperatifler sayesinde süt inekçiliği yapılmaktadır. Çumra ilçesinde ekonomik ve tarımsal gelişmeler sosyal hayata yansımamıştır. İlçede tarıma dayalı sanayi yeterince gelişmemiştir. Bununla beraber ilçe merkezinde ve İçeriçumra beldesinde mezbahane bulunmaktadır. İlçenin en büyük sanayi tesisleri Çumra Şeker Fabrikası ve kraft kağıt üretimi yapan Çumra Kağıt Fabrikasıdır. Bunun haricinde ilçede yem, salça ve malt tesisleri de bulunmaktadır.

5.4.Tarımsal Yapı

Araştırma alanı toplam arazi büyüklüğü 147.122 ha'dır. Bu alan Konya ilinin %3,53'ünü kaplamaktadır. Çumra yöresinde 60 bin ha alan sulanmaktadır. İşlenen alanın %53,5'inde sulu tarım yapılmaktadır. Bunun 137.719 ha. tarla arazisi, 48.284 ha. mera arazisi, 27.000 ha. ormanlık arazi, 1.070 ha. meyve, 2020 ha bağ, 2.210 ha. işe yaramayan arazi, 1750 ha. göl, 1.600 çayır ve 375 ha. sebze arazinden oluşmaktadır (Çizelge 5.2.).

Çizelge 5.2.İşlenen Arazinin Kullanım Durumu

Kullanım Şekli	Konya İli		Çumra İlçesi	
	Alan (ha)	%	Alan (ha)	%
1- Tarla Arazisi				
Hububat	1.354.457	87,00	86.050	82,60
Bakliyat	91.409	6,00	6.665	6,40
Endüstri Bitkisi	90.743	6,00	10.654	10,30
Yem Bitkileri	11.224	0,50	770	0,70
Yumrulu Bitkiler	8.866	0,50	-	-
Toplam	(%58) 1.556.669	100,00	(%92) 104.139	100,00
2-Bağ ve Bahçe				
Sebze	18.930	20,00	4.641	76,8
Meyve	39.998	41,00	400	6,60
Bağ	38.455	39,00	1.000	16,60
Toplam	(%4) 97.387.100	100,00	(%6,2) 6.041	100,00
3-Nadas	(%38) 1.005.808	100,00	(%2,6) 2.962	100,00
Genel Toplam	2.659.890	100,00	113.142	100,00

Kaynak : (Anonim 2005)

6.ARAŞTIRMA BULGULAR ve TARTIŐMA

6.1.Üreticilerden Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde; Konya ili Çumra ilçesinde Şekerpancarı üreticilerinden anket yoluyla toplanan veriler çeœitli konu baœlıklarında deęerlendirilmiœtir. Üreticilere anket yapılmasının nedeni, üreticilerin ortak olduğu kuruluşları tespit etmek, Şekerpancarı fiyat ve alım politikaları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, tarım tekniği ve girdi kullanma düzeyleri ve üreticilerin sorunlarının neler olduğunu tespit etmektir.

6.1.1.Arazi Mülkiyeti ve Kullanma Őekilleri

Araœtırmada incelenen iœletmelerde arazi kullanma durumu; mülk arazi, ortağa veya kiraya tutulan arazi miktarı ve genişlikleri incelenmiœtir. Çizelge 6.1'den de anlaşılacağı gibi, incelenen iœletmeler için ortalama arazi genişliği 137,77 da olup bunun % 66,12'si mülk , % 29,94'ü kiraya tutulan, % 3,93'ü ise ortakçılıkla iœletilen arazi niteliğindedir. İœletme büyüklük gruplarına göre iœletme arazisi içinde mülk arazini payı % 57,38 ile % 80,81 arasında deęiœmektedir.

Çizelge 6.1.İşletme Gruplarına Göre Arazi Kullanma Durumu

İşletme Genişlik Grupları (da)	Mülk Arazi		Kiraya Tutulan Arazi		Ortak İşletilen Arazi		Toplam İşletme Arazisi		Ort. Arazi Parça Sayısı (Adet)
	da	%	da	%	da	%	da	%	
0-50	16,23	68,63	7,42	31,37	0	0,00	23,65	100	4,32
51-100	52,46	57,66	30,89	33,95	7,63	8,39	90,98	100	5,21
101-200	84,65	57,38	56,46	38,27	6,41	4,35	147,52	100	6,41
201- +	233,49	80,81	46,78	16,19	8,66	3,00	288,93	100	8,89
Ortalama	96,70	66,12	35,38	29,94	5,67	3,93	137,77	100	6,21

Araştırma alanında da kendi toprağını işleyen işletmelerin oranı ortalama % 66,12'dir. Bu da bize, yöre de işletmelerin üretimlerinde hakim olan faktörün toprak olduğunu göstermektedir.

6.1.2.Nüfus ve Eğitim Durumu

Her işletme bir aile kabul edilerek aile nüfusu, yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre ayrı ayrı incelenmiştir. İşletmelerin nüfus durumu çizelge 6.2'de verilmiştir. İşletme başına düşen nüfus sayısı, tüm işletmeler ortalamasında 6,52 kişi olup, bunun %49,69'u erkek nüfus, %46,01'i kadın nüfus oluşturmaktadır.

Yaş gruplarına göre nüfusun %9,20'si 0-6 yaş grubu, %16,01'i 7-14 yaş grubu, %54,14'i 15-49 yaş grubu ve %16,11'ini de 50 ve daha yukarı yaş grubu oluşturmuştur. Gerek erkek ve gerekse kadın olarak nüfusun çoğunluğunu 15-49 yaş grubundakiler oluşturmuştur. Bu yaş grubu aktif çalışan nüfus grubudur.

Çizelge 6.2. İşletme Gruplarında Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (Kişi)

İşletme Genişlik Grubu	Yaş Grupları								Toplam		
	0-6		7-14		15-49		50+				
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	Toplam
0-50	0,33	0,17	0,83	0,5	1,17	1,83	0,33	0,33	2,66	2,83	5,69
51-100	0,62	0,23	0,38	0,62	1,92	1,77	0,46	0,54	3,38	3,16	6,95
101-200	0,1	0,3	0,6	0,4	1,7	1,6	0,65	0,45	3,05	2,75	6,34
201-+	0,38	0,31	0,5	0,56	2	1,88	0,69	0,05	3,57	3,25	7,12
Ortalama	0,33	0,27	0,54	0,51	1,78	1,75	0,58	0,47	3,24	3,00	6,52
Toplam Nüfusa Oranı (%)	5,06	4,14	8,28	7,82	27,30	26,84	8,90	7,21	49,69	46,01	100
Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranı (%)	9,20		16,1		54,14		16,11		100		

Nüfusun eğitim durumu ve oranları Çizelge 6.3'te verilmiştir. İşletmelerdeki nüfusun %7,16'sı okuma-yazma bilmemektedir. Nüfusun %3,48'i okur-yazar, %63,14'ü ilkokul, %16,18'i ortaokul, %8,38'i lise, %1,57'si üniversite mezunudur.

Çizelge 6.3. İşletme Gruplarına Göre Eğitim Durumu ve Oranları (%)

Eğitim Durumu	0-6	7-14	15-49	50+	Ortalama	Oranı (%)
Okur-Yazar Değil	0,37	0,26	0,46	0,37	0,37	7,16
Okur-Yazar	0,36	0,09	0,09	0,17	0,18	3,48
İlkokul	1,97	4,07	2,8	4,04	3,22	63,14
Ortaokul	0,91	0,78	0,89	0,72	0,83	16,18
Lise	0,72	0,18	0,47	0,34	0,43	8,38
Üniversite	0	0,19	0,13	0	0,08	1,57
Toplam	4,33	5,57	4,84	5,64	5,10	100

6.1.3.Tarımsal Girdi Kullanımı

TŞFAŞ ve Pankobirlik şeker üretimini emniyet altına almak ve istikrarlı bir üretim yapabilmek için pancar üreticileri ile sıkı bir işbirliği içinde tarımsal destek, eğitim hizmetleri vermektedir. Bu çerçevede gerekli kimyasal gübreleri temin etmek, dağıtmak, ekim işleri için makine temin etmek ve bitki koruma tedbirleri almak veya çiftçiler tarafından alınmasını sağlamak, bedelli ve bedelsiz yaş küspe vermek, aynı ve nakdi ödemelerde bulunmak, nakliye ve şeker varlığı prim ve tazminatı ödemek, teknik danışmanlık vermek gibi destekler sağlamak kurumun görevleri arasındadır (Akbay 2002).

6.1.3.1.Tohum Kullanımı ve Temini

Şekerpancarı üreticilerinin kullandığı tohum çeşidini Şeker Şirketi belirlemektedir. Şeker şirketinin üreticilere 2005 yılında verdiği tohumluk çeşidi Visa ve Verity'dir. Belirlenen tohum özellikle İç Anadolu Bölgesi iklim yapısı ve toprak özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir. Pancar üreticileri Şirket tarafından belirlenen tohum çeşidinin seçimini kabul etmiş sayılırlar ve tohum seçiminden dolayı bir hak talebinde bulunamamaktadırlar. Şirketin haricinde bir tohum seçimi ve üretimi yapılmamaktadır. TŞFAŞ tarafından 2005 yılında şekerpancarı ekiminde genetik monogerm 793.424 kg tohum kullanılmış olup hektara ortalama 3,51 kg dır. Şekerpancarı Üretim Sözleşmesi gereği, tohum bedelinin % 50'si ile tohum ilaçlamasında kullanılan ilaç bedelleri ve ilaçlama masraflarının tamamı üreticilerden tahsil edilmektedir (Anonim 2005a).

Şekerpancarı üreticilerine yöneltilen “Şekerpancarı tohumundan memnun musunuz?” sorusuna %87,2’si oranında memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Tohumdan kaynaklanan verim düşüklüğü de memnun olamama nedenleri arasında yer almaktadır.

6.1.3.2.Gübre Kullanımı ve Temini

Çumra’da şekerpancarı üreticilerine; ürün kalitesi, toprak yapısı ve yetiştirme koşulları dikkate alınarak kimyasal gübre verilmektedir. Gübrelerin miktar, cins, verilmiş zamanı ve şartları şirket tarafından belirlenmektedir. Gübre bedelleri, üreticilerin pancar bedelinden tahsil edilmektedir. Üreticilere taban gübresi olarak hazırlanan 10.25.20.1Zn.8S gübresi özel olarak hazırlanarak verilmektedir. Üreticilere Gübreyi tarlaya nasıl veriyorsunuz? sorusu yöneltildiğinde % 73 makine ile, %11,3 elle, %15,7 ise hem makine hem de elle cevabını vermişlerdir. Üreticilerden alınan cevaplara göre gübreyi en çok Pankobirlik’ten % 78,3’si temin etmektedir. Diğer kalan kısım ise; Tarım Kredi Kooperatifi %12,7, tüccar % 8 ve Ziraat Odasından %1’nin gübre temin ettiğini ifade etmişlerdir.

TŞFAŞ ekim bölgesinde 2005 yılında kompoze (12.30.12) 67.800 ton, üre (%46N) 58.120 ton olmak üzere toplam 125.950 ton kimyasal gübre kullanımı gerçekleşmiştir (Anonim 2005a).

Pankobirlik tarafından kooperatiflerine 2004 yılında sevk ettiği gübre miktarı 162.690 ton olup KDV hariç bedeli 58.779.377 YTL’dir (Anonim 2005a). Çizelge 8.2. incelendiğinde en fazla gübre kullanımı 2002 yılında gerçekleşmiştir.

Çizelge 6.4.TŞFAŞ Yıllara Göre Gübre Dağıtımı

Yıllar	Gübrelenen Alan Dekar	Tevzi Edilen Gübre			
		Üre (%46 N)		Kompoze (%12N.%30P.%12K)	
		kg	kg/da	kg	kg/da
2000	3 303 386	77 532 450	23,47	90 450 200	27,38
2001	2 762 080	67 425 100	24,41	78 553 950	28,44
2002	2 837 503	79 992 700	28,19	93 248 450	32,86
2003	2 331 290	60 950 450	26,14	70 704 750	30,33
2004	2 267 687	61 114 300	26,95	71 339 350	31,46

Kaynak: (Anonim 2004)

Şekerpancarı yetiştiricilerine “Toprak tahlili yaptırıyor musunuz?” anket sorusuna üreticilerin %92’si toprak tahlili yaptırmadıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin tekniğine uygun olmayan bir biçimde gübreleme yaptıkları gözlenmiştir. Tarım Bakanlığı, 2005 yılından itibaren Doğrudan Gelir Ödemelerinde toprak tahlili yaptıranlara ilave ödeme yaparak, çiftçilerin toprak tahlil yapmaları teşvik edilmektedir.

6.1.3.3.Zirai İlaç Kullanımı ve Temini

Yapılan araştırma neticesinde üreticilerin ilaç teminini Pankobirlik’ten yaptıkları (% 68) tespit edilmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri % 11 ve özel bayiler % 21 izlemektedir.

Pancar Kooperatifinden çalışan teknik personel devamlı olarak yetiştiricilere teknik hizmet vermektedir. Her hangi bir hastalık ve zararlı tespit etmeleri halinde çiftçileri uyararak anında gerekli mücadele yapılmaktadır.

Çumra Bölgesinde, ot ilacı olarak kullanılan; Terlin, Prolin, Ronet, Noteks, Batiol, Pradeks, Betanol, Lontrel 100, Super Grand, Fusuleid, Granstar, Mustang ve Kernel isimli ilaçlar bulunmaktadır. Kullanılan böcek ilaçları ise; Decis, Karate, Lebacid ve Dursban'dır. Bu ilaçların yanında mikro besleme için aminoasit, fülvikasit, hümikasit ve yosun özlü bitki besleme maddeleri de kullanılmaktadır.

6.1.3.4.Kredi İhtiyacı

Şekerpancarı yetiştiriciliği diğer bitkilere göre oldukça zahmetli ve masraflıdır. Şekerpancarı ekim hazırlığından hasada kadar ki süreçte bir çok girdi temini yapılmaktadır. Bu faaliyet için üreticilerin işletme sermayesine ihtiyaç duydukları yapılan çalışmayla tespit edilmiştir. Üreticilerin, yapacakları masrafları nakit olarak karşılayacak mali yapıya sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Çumra Bölgesi şekerpancarı üreticilerinin % 94'ünün kredi ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Üreticilerden %44 ise dağıtılan kredinin, ihtiyaçlarını karşılamadığını belirtmişlerdir.

Üreticilerin % 18'i Pankobirlik'ten, % 13'ü Tarım Kredi Kooperatifinden kredi almaktadırlar. Kalan üreticiler Ziraat bankası, Garanti Bankası ve diğer özel bankalardan kredi almaktadırlar.

Şekerpancarı üreticileri en çok çapalama döneminde krediye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

6.1.3.5.İşgücü Temini

Aile içi işgücü kullanılarak yapılan bir pancar tarımında tarla hazırlığında hasat sonuna kadar 80 saat/dekar işgücü kullanılmaktadır. 26 dekar şekerpancarı tarımı, tarım ve sanayide 1 tam istihdam sağladığı bildirilmektedir (Yücel 2000).

Kuru tarım şartlarında 1 dekar hububat için gerekli olan işgücü 4 saat/dekar olduğu dikkate alınır şekerpancarı üretimi hububata göre 5 kat daha fazla istihdam sağlamaktadır. Özellikle çapalama ve hasat döneminde iş gücü temini ortaya çıkmaktadır. Bu iş gücü temini de farklı bölgelerden gelen tarım işçileri tarafından sağlanmaktadır.

Yapılan ankette üreticilerden % 73,4'ü işgücü teminini dışardan temin ederken, %8,2'si aile işgücünü ve % 18,4'ü hem aile hem de dışarıdan işgücü teminine gittiklerini ifade etmişlerdir. Üreticilerin, işgücünü dışardan temin etmelerinin nedeni aile içinde bu işlemleri gerçekleştirecek kadar işgücüne sahip olmaları ve yapılan işlerin zor olmasından kaynaklanmaktadır. İşgücü ihtiyacı; çapalama, sökülme ve baş kesmede ortaya çıkmaktadır.

6.1.3.6.Şekerpancarı Üretiminde Üye Olunan Kuruluşlar

Yapılan araştırma bulgularına göre üreticilerin tamamı Pankobirlik'e, %88,4'nün birden fazla tarımsal üretici örgütüne üye olduklarını belirtmişlerdir.

Üreticilerin Tarım Bakanlığının vermiş olduğu desteklemelerden faydalana bilmeleri için Ziraat Odasından alınması gerekli olan çiftçi belgesinden dolayı

tamamı Ziraat Odasının üyesidir. Ziraat Odası bölge çiftçisine; gübre ve tarımsal ilaç bayiliği ile hizmet etmektedir. Ayrıca bölgede domates yetiştiriciliği yapan çiftçiler tarafından kurulan bir domates kooperatifi de mevcuttur. Bu kooperatif, üreticilerine tohum, fide, çeşitli gübreler ve sulama ekipmanlarını temin edilmesinde yardımcı olmaktadır. Kooperatif üyelerinin yetiştirdiği ürünün pazarlanmasında yardımcı olarak, tarımsal örgütlenmenin faydasını bizlere göstermektedir. Türkiye genelinde şekerpancarı kooperatifine üye sayısı 1.632.682 kişi olup, Konya'daki üye sayısı 56.241 kişidir.

6.1.3.7. Üreticilerin, Şekerpancarı Fiyatları ve Alımları Hakkındaki Düşünceleri

Şekerpancarı yetiştiricilerini ilgilendiren en önemli konu yetiştirdiği mahsulünü en iyi fiyattan satmak istemesidir. Bu bölümde şeker pancarı yetiştiricilerinin, şeker şirketi ve çeşitli konular hakkındaki düşünceleri incelenmiştir.

6.1.3.8. Pancar Fiyatları Hakkındaki Düşünceleri

Şekerpancarına rakip olan ürünlere göre daha iyi gelir getirmesi ve yetiştiricilere verilen avans, ödemeler ve sözleşmeli olarak üretilen ürünün alım garantisinin olması ve aile işgücünün de kullanılmasından dolayı şekerpancarı yetiştiriciliğini yapmaktadır.

Şekerpancarı üreticilerine “Neden şekerpancarı tarımı yapıyorsunuz?” şeklinde yöneltilen soruya % 93’ünün şekerpancarı tarımı yapmaktan memnun olduğunu özellikle iyi gelir getirdiği için yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Şekerpancarı üretimi yapan yetiştiriciler iyi gelir getirdiğini ifade etmekle birlikte satış sonrası ellerinde kalan gelirden memnun olmadıklarını bunun gerekçesini de yaptıkları çalışmanın karşılığı olarak yeterli olarak görmemektedirler. Şekerpancarı yetiştiricilerine “Elinize geçen fiyatlardan memnun musunuz?” sorusuna % 67’sinin fiyatlardan memnun olmadıklarını ve bunun gerekçesi olarak üretim girdilerindeki artışın satış fiyatı ile orantılı olarak artmadığını söylemişlerdir. Şekerpancarı yetiştiricileri için fiyat belirlenirken üreticilerin girdilerindeki artış ve pancarın bedelinin zamanında ödenmesi yetiştiriciler açısından büyük önem arz etmektedir. Pancar yetiştiricilerine yöneltilen “Şekerpancarı alım fiyatını kim belirlemeli?” sorusuna alınan cevaplar; % 85’i Pankobirlik olmalı diye ifade etmişlerdir. Yetiştiriciler kendilerine muhatap olarak Pankobirlik’i görmekte-dirler. % 8’i Devlet ve % 7’si Borsa belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir.

6.1.3.9.Pancar Alımları Hakkındaki Düşünceler

Türkiye genelinde en önemli şekerpancarı alıcısı Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’dir. Çiftçilerle yapmış olduğu sözleşme ile pancar alımını yapmaktadır. Araştırma yapılan Çumra yöresindeki çiftçilere yöneltilen “Şekerpancarını hangi kuruluş almalı ve hangi kuruluş tarafından işlenmeli?” sorusuna % 93 ile Pankobirlik’in şekerpancarını almasını ve işlemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Türkşeker % 5 ve özel firmalar % 2 olacak şekilde ankete bilgi verilmiştir. Yetiştiricilerin ürün teslimi sırasında bir sıkıntı çekmemeleri Çumra Şeker Fabrikasına getirilerek yapılan teslimlerde fabrika tarafından fark ödemesi gibi uygulamalar çiftçi tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. Pancar teslimi

sırasında römorklarla getirdikleri şekerpancarının boşaltılmasında boşaltma makinelerinin kullanılması, çiftçileri memnun etmektedir. Böylece teslim sırasında kayıplar en aza inmekte özellikle hasat sırasında çiftçilerin taşıma için gerekli römorkları çevresindeki kişilerden ödünç almasından dolayı, römorkları zaman kaybetmeden geri verebilmektedirler. Alım kantarlarında çiftçilerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması da memnuniyetlerini artırmaktadır.

6.1.3.1.Üreticilerin Kota Hakkındaki Düşünceleri

Kota kavramı; şirketin üretmeyi planladığı ve bu plana uygun olarak fabrika, bölge, köy ve üreticilere tahsis ettiği veya önerdiği fire düşüldükten sonra kalan şekerpancarı miktarıdır.

Ülke bazında şeker ihtiyacı, üretici talepleri ve şeker stokları dikkate alınarak ülke geneli için yıllık pancar üretim miktarı yani kotası belirlenmektedir. Bu belirlenen ülke kotasının dağıtımında dikkate alınan hususlar şunlardır; fabrikaların işleme kapasiteleri, üretici talebi, yıla isabet eden bir önceki münavebe sahasındaki üretimler ölçü olarak alınmaktadır.

Kota üreticilere bir önceki münavebe yılında teslim ettikleri şekerpancarı miktarı dikkate alınarak dağıtılmaktadır.

Çiftçilere, 2003 yılından itibaren Konya Şeker Fabrikası'nda uygulanmaya başlayan "Kotadan memnun musunuz?" sorusu yöneltildiğinde üreticilerin %93,8'inin hayır olarak cevaplandırmışlardır. %6,8'i evet yanıtını vermişlerdir. Yetiştiriciler, ürettikleri alanın kısıtlanmasından şikayetçi olmaktadırlar. Kotanın neden olumsuz olduğu sorulduğunda ise 51 çiftçinin şekerpancarının tarımsal gelirleri içerisinde büyük bir pay aldığını ve bu kota ile şekerpancarı üretim alanları

daraldığı için gelirlerinde bir düşüşün meydana getirdiğini ve şekerpancarına alternatif başka bir ürün bulamadıkları konusunda hem fikir oldukları görülmüştür.

Çiftçinin şekerpancarı tarımında ve diğer tarımsal faaliyetlerinde kotaya karşı aldığı önlemler ve uygulamaların tespiti amacı ile şekerpancarı kotasının nasıl etkilediği sorulmuştur. Çizelge 6.2.'den de görüleceği üzere şekerpancarı üreticisinin %42,59'u kotadan sonra ortaya çıkan fazla işgücünün değerlendiremediğini %35,18'i ise diğer tarımsal uğraşlarına kaydırıldığını belirtmiştir. Kotanın önemli etkilerinden biri de şekerpancarı üretiminde kotadan sonra birim alanda kullanılan girdi miktarını çiftçilerin %68,51'nin azaltmasıdır. Özellikle çiftçiler birim alandan yüksek verim almamak için (aldıklarında kotayı aşp B ve C kotalarına gireceklerinden) birim alana kullandıkları işgücü ve girdi miktarını azaltmışlardır. Kota ile şekerpancarı üretim alanları daraldığı için şekerpancarı üreticisinin %72,22'si gelirlerinde bir düşüşün meydana geldiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 6.2.Şekerpancarı Kotasının Çiftçiye Olan Etkileri

Şekerpancarı Kotasından Sonra Fazla İşgücünü	Frekans	Oran (%)
Diğer Tarımsal Uğraşılarım Ayırıyorum	19	35,18
Tarım Dışı Alanlara Kaydırdım	5	9,25
Değerlendiremiyorum	23	42,59
Diğer	7	12,96
Toplam	54	100,00
Şekerpancarı Kotasından Sonra Dekara Kullandığım Girdi ve İşgücü (Bakım)	Frekans	Oran (%)
Azaldı	38	70,37
Arttı	6	11,11
Değişmedi	10	18,51
Toplam	54	100,00
Şekerpancarı Kotasından Sonra Birim Alana Aldığım Verim	Frekans	Oran (%)
Ortalama Aynı	4	7,40
Arttırdım	13	24,07
Azalttım	37	68,51
Toplam	54	100,00
Önceden Şekerpancarı İçin Kullandığım Alet ve Ekipmanları Şimdi...	Frekans	Oran (%)
Halen Aynı Yoğunlukta Kullanıyorum	26	48,14
Daha Az Kullanmaya Başladım	22	40,74
Kullanamıyorum	4	7,40
Alet Ekipmanı Yok	2	3,70
Toplam	54	100,00
Şekerpancarı Kotası Hayvancılık Uğraşımı	Frekans	Oran (%)
Arttırdı	8	14,81
Azalttı	13	24,07
Etkilemedi	33	61,11
Toplam	54	100,00
Şekerpancarı Kotası Toplam Gelirimi	Frekans	Oran (%)
Azalttı	39	72,22
Arttırdı	15	27,77
Toplam	54	100,00

6.2.Üreticilerinin Refah Düzeylerinin Şekerpancarı Tarımı İle Değerlendirilmesi

ÜDE ve TÜDE kavramları müdahale yoluyla ortaya çıkan transferleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. ÜDE negatif bulunduğu üreticinin sübvansiyon yerine vergilendirildiğini TÜDE'nin negatif bulunması durumunda ise tüketiciye net sübvansiyon yerine tüketicinin net vergi ödemesi anlamı bulunur. ÜDE bir yılda tarım politikaları sonucu üreticilere, yapılan parasal transferlerin bir göstergesidir.

6.2.1.Türkiye Geneline Şekerpancarı Üreticilerinin Refah Analizi

ÜDE ve TÜDE kavramlarından yararlanarak Türkiye ve Çumra Bölgesinin üreticilerinin şekerpancarı tarımı yaparak elde ettikleri refah düzeyleri şekerpancarının işlenmiş hali olan şeker referans alınarak tespit edilmiştir. Bunun nedeni OECD ülkelerinde hesaplamaların şeker olarak yapılmasıdır (Ören 1994). Çalışmada 2001 ve 2005 yılları arası ÜDE ve TÜDE ekonomik göstergeleri hesaplanmıştır;

$$\text{ÜDE}_p = (P_p - P_r) \cdot Q$$

ÜDE_p : Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye piyasa transferleri)

P_p : Üreticinin eline geçen şekerpancarı fiyatı

P_r : Şeker için referans (Dünya) fiyatı

Q : Şeker üretim miktarı

Yukarıdaki formülden yararlanarak aynı zamanda Türkiye' nin dış ticarete şekerde yaptığı korumayı da görebiliriz. Çizelge.8.19 Türkiye' de şekerpancarının Amerikan doları bazında toplam ÜDE hesaplanmıştır. Çizelge incelendiğinde Türkiye'deki şekerpancarı üreticilerinin çok desteklendiği sonucuna varılabilir. Gerçektende dünya fiyatları ile yurtiçi fiyatları karşılaştırıldığında bu durum üreticilerin destekleniyor hatta 500–900 milyon dolar civarında destek alıyor şeklinde yorumlanabilir. Aslında burada hesaplanan ÜDE üreticiye ulaşamayan bir bedel olduğundan bu durum doğru değildir. Türkiye'de şekerde %100 oranında gümrük vergisi uygulandığından düşük dünya fiyatlarından yararlanmamaktadır. Bir başka ifadeyle Türkiye şekerde %100'lük gümrük vergisi ile aslında ülke şekerpancarı üreticilerine yılda 500–900 milyon dolarlık bir destek yapmaktadır. Ancak bu destek üreticilerin cebine doğrudan girmediğinden bir destekleme değil gibi görünmektedir. Bu ülke tarımını ve sanayisini korumak amacıyla yapılan bir uygulama olma niteliğindedir.

Çizelge 6.3.Dış Ticaret Açısından ÜDE Hesaplanması

Yıllar	P_p (\$/ton)	P_r (\$/ton)	Q(ton)	ÜDE(\$)
2001	542,85	238,1	1.652.300	503.538.425
2002	623,47	203,3	2.157.200	906.390.724
2003	658,31	203,7	1.762.400	801.204.664
2004	621,63	226,7	1.939.800	766.085.214
2005	536,73	278,9	1.965.000	506.635.950

Şekerpancarı üreticisine devletçe verilen asıl desteklemeyi tespit edebilmek için referans (Dünya) fiyatlarını kullanma yerine üreticiye yapılan diğer destekleri tespit eden aşağıdaki ÜDE hesaplaması farklı sonuçlar vermektedir. Buna göre içinde şekerpancarında üreticiye ödenen nakit söküm avansları, devletçe karşılanan girdi sübvansiyonları ve eğitim–yayım hizmetlerinden oluşan genel hizmetlerin bulunduğu daha gerçekçi ÜDE hesaplaması aşağıdaki şekilde formüle edile bilinir. (OECD 1994).

$$\mathbf{\ddot{U}DEd = D\ddot{O} + GS + GH}$$

ÜDEd :Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye yapılan diğer transferler)

DÖ :Doğrudan Ödemeler

GD :Genel Destekleme

GH :Genel Hizmetler

Çizelge 6.4.Diğer Destekler Açısından ÜDE Hesaplanması

Yıllar	DÖ(milyon\$)	GD(milyon\$)	GH	ÜDEd(\$)
2001	167	25	0,22	195,22
2002	270	30	0,23	300,23
2003	297	33	0,25	330,25
2004	369	35	0,24	404,24
2005	402	38	0,25	440,25

Çizelge 8.20’de yer alan destekler incelendiğinde şekerpancarı üreticisine 2001–2005 yılları arasında yılda 195-440 milyon dolarlık transfer yapılmıştır. Bu transferin 167-402 milyon dolarlık bölümü erken söküm teşvik primi adı altında doğrudan yapılan bir ödemedir. Yıllara göre değişmekle birlikte bu ödeme toplam şekerpancarı üretiminin %50’si kadardır. Geriye kalan % 50 bedel yine şekerpancarı üreticilerine ödenmekte bu şekilde toplam destek yaklaşık 400-800 milyon dolarlık bir kaynağa ulaşmaktadır. Bu tamamen üreticiye aktarılan bir kaynak olmayıp karşılığında da şekerpancarı üretimini garanti altına alan bir kaynaktır. Erken söküm teşvik primini alan üreticiye başka bir ödeme yapılmamaktadır. Türkiye’de şekerpancarı üreticilerine gerek dış ticaret ile gerekse diğer yollarla yapılan destekleme de aşağıda verilmiştir.

$$\dot{U}DEt = \dot{U}DEp + \dot{U}DEd$$

ÜDEt : Toplam Üretici Destek Eşdeğeri

ÜDEp : Dış ticarete koruma sağlanan üretici destek eşdeğeri

ÜDEd : Diğer yollarla sağlanan üretici destek eşdeğeri

Buna göre 2001–2005 yılları arasında bir değerlendirme yapılırsa Türkiye'nin şekerpancarı üretimini desteklemesi için yılda yaklaşık 1,1 ile 1,2 milyar dolar koruma ve destekleme sağladığını görülebilir.

Çizelge 6.5.Dış Ticarete Koruma Açısından ÜDE Hesaplaması

Yıllar	ÜDEp (milyon \$)	ÜDEd (milyon \$)	ÜDEt (milyon \$)
2001	503,53	195,22	698,75
2002	906,39	300,23	1.206,62
2003	801,20	330,25	1.131,45
2004	766,08	404,24	1.170,32
2005	506,63	440,25	946,88

ÜDE kavramında, ülkelerin mukayesesi yapılırken % ÜDE kavramı kullanılır. Buna göre % ÜDE aşağıdaki şekilde formüle edilmiştir.

$$\% \dot{U}DE = \dot{U}DEt / (Pp \cdot Q) \cdot 100$$

2005 yılı için % ÜDE hesaplaması; 946.880.000 / (536,73*1.965.000)100

$$\% \dot{U}DE = 89$$

Tarımsal desteklemelerin bir başka boyutu ise tüketicilere yönelik yapılan transferleri ölçmeye yarayan TÜDE kavramıdır. Türkiye tarımının desteklemesinde en önemli kaynak devlet bütçesidir. Devlet bütçesinden önemli bir bölümü vergi mükelleflerinin ödediği dolaysız ve tüm vatandaşlara ödediği dolaylı vergilerden oluştuğu bilinmektedir. Dolayısıyla üreticiye yapılan desteklerin bazen tamamı tüketicilerle karşılaştırılmaktadır. Türkiye' de toplanan vergilerin önemli bir bölümü

dolaylı vergilerden oluştuğu için tarımsal desteklemenin kaynağını, tüm ülke insanların ödediği vergilerden oluşmaktadır. Türkiye için TÜDE hesaplaması;

$$\text{TÜDE} = - (\text{Pt} - \text{Pd}) \cdot \text{T}$$

TÜDE : Tüketici Destek Eşdeğeri (Tüketici Piyasa Transferleri)

Pt : Tüketici fiyatları (şeker)

Pd : Şeker için Referans (Dünya) fiyatı

T : Şeker tüketim miktarı

Yapılan çalışmada 2001 ve 2005 yılları arasında TÜDE' ler hesaplanmıştır.

Buna göre;

Çizelge 6.6. 2001–2005 Yılları Arası TÜDE Hesaplaması

Yıllar	Pt (\$/ton)	Pr(\$/ton)	T(ton)	TÜDE(\$)
2001	467,25	238,1	1.920.000	-439.968.000
2002	652,69	203,3	1.942.000	-820.281.380
2003	931,12	203,7	1.930.000	-1.403.920.600
2004	1.130,08	226,7	1.937.000	-1.749.847.060
2005	1.170,28	278,9	1.966.400	-1.752.809.632

Çizelge.8.20 incelendiğinde şekerpancarı üretiminin desteklenmesi amacıyla tüketicilerden üreticilere 2001–2005 yılları arasında yılda yaklaşık 400 milyon dolar ile 1,7 milyar dolar arasında bir kaynak aktarılmıştır. Yani Türkiye'deki vergi mükellefleri ve dolaylı vergi ödeyen tüm insanlar üzerinden şekerpancarı üreticilerine yaklaşık 400 milyon dolar ile 1,7 milyar dolar arasında bir bedel ödenmiştir.

6.2.2.Konya Bölgesinde Şekerpancarı Üreticilerinin Refah Analizi

Konya Bölgesinde üreticilerin şekerpancarı üretiminden dolayı elde ettikleri geliri yine ÜDE ve TÜDE kavramları ile aşağıda hesaplanmıştır. Çalışmada 2001 ve 2005 yılları arası için ÜDE ve TÜDE' ler Çumra Bölgesi için hesaplanmıştır. Buna göre;

$$\text{ÜDE}_p = (P_p - P_r) \cdot Q$$

ÜDE_p : Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye piyasa transferleri)

P_p : üreticinin eline geçen şekerpancarı fiyatı

P_r : Şeker için referans (Dünya) fiyatı

Q : Şeker üretim miktarı (Konya Bölgesi)

Çizelge 6.7.Konya Bölgesi Üreticilerinin Dünya Fiyatlarına Göre ÜDE Hesaplanması

Yıllar	P _p (\$/ton)	P _r (\$/ton)	Q(ton)	ÜDE(\$)
2001	542,85	238,1	203.214	70.157.716
2002	623,47	203,3	271.185	113.943.801
2003	658,31	203,7	273.600	124.381.296
2004	621,63	226,7	268.069	105.868.490
2005	536,73	278,9	388.500	100.166.955

Konya Bölgesi şekerpancarı üreticisi Dünya fiyatları ile yapılan karşılaştırmada 70 -124 milyon dolar arasında korunmuştur. Yani Türkiye şeker yurt

içinde üretmeyip yurt dışından ithal etseydi bu paranın yarısı ithalata gidecekti. Çünkü Türkiye’ de şeker % 100 oranında gümrük vergisi uygulanmaktadır. Dünya fiyatları kullanma yerine üreticiye yapılan diğer destekleri (nakit söküm avansları, devletçe sağlanan girdi sübvansiyonları ve eğitim ve yayım hizmetleri) tespit eden aşağıdaki ÜDE hesaplaması Konya Bölgesi için hesaplanmıştır.

Çizelge 6.8.Diğer Destekler Açısından ÜDE Hesaplanması

Yıllar	DÖ(\$)	GD(\$)	GH(\$)	ÜDE(\$)
2001	21.628.506	2.459.489	4000	27.091.995
2002	48.161.385	2.951.051	4000	51.112.436
2003	50.392.807	3.300.631	5000	53.698.438
2004	72.904.964	4.119.215	4000	77.028.179
2005	117.570.223	6.312.495	4000	123.886.718

$$\mathbf{\ddot{U}DEd = D\ddot{O} + GS + GH}$$

ÜDEd :Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye yapılan diğer transferler)

DÖ :Doğrudan Ödemeler (Konya Bölgesi)

GD :Genel Destekleme (Konya Bölgesi)

GH :Genel Hizmetler (Konya Bölgesi)

Konya Bölgesinde 2001 – 2005 yılları arasında bölge üreticileri şekerpancarı tarımında yaklaşık 27 ile 123 milyon dolar destek almıştır.

6.2.3.Çumra Bölgesinde Şekerpancarı Üreticilerinin Refah Analizi

Çumra Bölgesinde üreticilerin şekerpancarı üretiminden dolayı elde ettikleri geliri yine ÜDE ve TÜDE kavramları ile aşağıda hesaplanmıştır. Çalışmada 2004 ve 2005 yılları arası için ÜDE ve TÜDE'ler Çumra Bölgesi için hesaplanmıştır. Buna göre;

$$\text{ÜDE}_p = (P_p - P_r) \cdot Q$$

ÜDE_p : Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye piyasa transferleri)

P_p : üreticinin eline geçen şekerpancarı fiyatı

P_r : Şeker için referans (Dünya) fiyatı

Q : Şeker üretim miktarı (Çumra Bölgesi)

Çizelge 6.9.Çumra Bölgesi Üreticilerinin Dünya Fiyatlarına Göre ÜDE Hesaplanması

Yıllar	P _p (\$/ton)	P _r (\$/ton)	Q(ton)	ÜDE(\$)
2004	621,63	226,7	41.369	16.337.859
2005	536,73	278,9	44.532	11.481685

Çumra Bölgesi şekerpancarı üreticisi Dünya fiyatları ile yapılan karşılaştırmada 11 ile 16 milyon dolar arasında korunmuştur. Yani Türkiye şekerini yurt içinde üretmeyip yurt dışından ithal etseydi bu paranın yarısı ithalata gidecekti. Çünkü Türkiye' de şeker % 100 oranında gümrük vergisi uygulanmaktadır. Dünya fiyatları kullanma yerine üreticiye yapılan diğer destekleri (nakit söküm avansları,

devletçe sağlanan girdi sübvansiyonları ve eğitim ve yayım hizmetleri) tespit eden aşağıdaki ÜDE hesaplaması Çumra Bölgesi için;

Çizelge 6.10. Diğer Destekler Açısından ÜDE Hesaplanması

Yıllar	DÖ(milyon\$)	GD(\$)	GH	ÜDE(\$)
2004	19.351.226	747.862	4000	20.103.088
2005	18.570.862	1.049.460	4000	19.624.322

$$\mathbf{\ddot{U}DEd = D\ddot{O} + GD + GH}$$

ÜDEd :Üretici Destek Eşdeğeri (üreticiye yapılan diğer transferler)

DÖ :Doğrudan Ödemeler (Çumra Bölgesi)

GD :Genel Destekleme (Çumra Bölgesi)

GH :Genel Hizmetler (Çumra Bölgesi)

Çumra Bölgesinde 2004 – 2005 yılları arasında bölge üreticileri şekerpancarı tarımında yaklaşık 19 ile 20 milyon dolar destek sağlanmıştır.

7.SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de şeker üretiminin hammaddesi olan şekerpancarı, ülke tarımına ve ekonomisine çok yönlü katkıları olan stratejik ürünlerin başında gelmektedir. Modern tarım tekniklerinin kullanılmasına, istihdama ve yan ürünleri ile çeşitli sektörler katkıları nedeniyle tarım ürünleri içinde önemli bir yere sahiptir. Şekerpancarı kırsal kesimde yaşayan üreticilerin yaşam standardını yükseltmektedir. Şekerpancarı alternatif ürünlere göre mukayese edildiğinde, sağladığı katma değer ve karlılık bakımından arkasında güçlü bir sanayi bulunması nedeniyle üstünlüğe sahiptir.

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’deki şekerpancarı politikaları ve üreticiye yansımaları; Konya ili Çumra ilçesi örneği çalışması ile Tarımsal destekleme sonucu ortaya çıkan, üretici ve tüketici transferlerini ölçerek müdahale yoluyla ortaya çıkan transferleri ortaya koymak için araştırma yapılmıştır.

Çalışmada 2001 ve 2005 yılları arası ÜDE ve TÜDE ekonomik göstergeleri hesaplanmıştır.

Yapılan hesaplamalar sonucu 2005 yılı ÜDE değeri 506 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. 2001 ve 2005 yılları arasındaki ÜDE değeri 503 milyon ile 906 milyon dolar arasında değişmektedir. Bu hesaplama neticesinde Türkiye’deki şekerpancarı üreticilerinin çok desteklendiği sonucuna ulaşılabılır. Dünya fiyatları ile yurtiçi fiyatları karşılaştırıldığında bu durum açıkça görülebilir. Ancak burada hesaplanan ÜDE üreticiye ulaşmayan bir bedel olduğundan bu durum tam olarak doğru değildir. Türkiye’de şekerde %100 oranında gümrük vergisi uygulandığından düşük dünya fiyatlarından yararlanılamamaktadır. Bir başka ifadeyle Türkiye şekerde %100’lük gümrük vergisi ile aslında ülke şekerpancarı üreticilerine yılda 503 ile 906 milyon dolarlık bir destek yapmaktadır. Ancak bu destek üreticilerin cebine doğrudan girmediğinden, üreticilerce bir destekleme değil gibi algılanmaktadır. Bu ülke tarımını ve sanayisini korumak amacıyla yapılan bir uygulama olma niteliği olarak görülmektedir.

Bununla birlikte şekerpancarı üreticisine devletçe verilen esas desteklemeyi tespit edebilmek için referans (Dünya) fiyatlarını kullanma yerine üreticiye yapılan diğer destekleri tespit eden yöntem ile 2001–2005 yılları arasında yılda 195 ile 440 milyon dolarlık transfer yapıldığı tespit edilmiştir. Bu transferin 167 ile 402 milyon dolarlık bölümü erken söküm teşvik primi adı altında doğrudan yapılan bir ödemedir. Yıllara göre değişmekle birlikte bu ödeme toplam şekerpancarı üretiminin %50'si kadardır. Geriye kalan %50 bedel yine şekerpancarı üreticilerine ödenmekte bu şekilde toplam destek 400 ila 800 milyon dolarlık bir kaynağa ulaşmaktadır. Bu tamamen üreticiye aktarılan bir kaynak olmayıp karşılığında da şekerpancarı üretimini garanti altına alan bir kaynaktır. Türkiye’de 2001–2005 yılları arasında bir değerlendirme yapılırsa şekerpancarı üretimini desteklemesi için yılda yaklaşık 1,1 ile 1,2 milyar dolar koruma ve destekleme sağlandığı görülebilir.

Konya yöresi şekerpancarı üreticileri açısından değerlendirildiğinde, Dünya fiyatları ile yapılan karşılaştırmada 70 ile 124 milyon dolar arasında korunduğu görülebilir. Konya yöresi için ÜDE üreticiye yapılan diğer transferler ile Konya yöresinde 2001–2005 yılları arasında yöre üreticileri şekerpancarı tarımında yaklaşık 27 ile 123 milyon dolar destek aldığı tespit edilmiştir.

Çumra yöresi şekerpancarı üreticileri ise yapılan hesaplamalara göre 11 ile 16 milyon dolar arasında korunmuştur. Çumra yöresi için; Dünya fiyatları kullanma yerine üreticiye yapılan diğer destekleri (nakit söküm avansları, devletçe sağlanan girdi sübvansiyonları, eğitim ve yayım hizmetleri) tespit eden ÜDE hesaplaması sonucunda 2004 yılı için 20 milyon dolar 2005 yılı için 19 milyon dolar destek sağlandığı tespit edilmiştir.

19.04.2001 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 4634 sayılı yeni “Şeker Kanunu”nun uygulamaya konulması ile birlikte şeker fabrikalarının iç pazar payına kota getirmiş olup bu da pancar üreticisinin şekerpancarı ekim alanının daralmasına yol açmıştır. Şekerpancarı üretim kotasının çiftçi üzerindeki en büyük etkisinin üretim alanındaki daralma sonucu fazladan ortaya çıkan işgücünü

değerlendiremeyenlerin %42,59 gibi yüksek orana sahip olmasıdır. Bu durum potansiyel işgücünün verimsizleşmesi olarak yorumlanabilir. Kotadan sonra şekerpancarında birim alanda kullanılan girdi ve işgücünü azaltan çiftçi oranının %70,37 ve birim alandan aldığı verimi azalan çiftçi oranının %74,08 olması birim alandan etkin olarak yararlanılmadığını ve bunun da verimlilik kaybına yol açtığını söylenebilir. Çumra Şeker Fabrikasının devreye girmesi ile bölgede şekerpancarı işleme kotasının %61'i kadar daha ilave olmuş olup, şekerpancarı alanındaki daralma daha da azalmıştır.

KAYNAKLAR

- Açıl, A.F., 1974.** Tarımsal Ürün Maliyetlerinin Hesaplanması ve Memleketimiz Tarımsal Ürün Maliyetlerindeki Gelişmeler, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 665, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 91, Ankara
- Akbay, Ö, A., Erkan, O., 2000.** Tarımsal Destekleme Politikası Araçlarının Transfer Etkinliği ve Türkiye’deki Uygulamalar, Verimlilik Dergisi, 2000/2, s.151-172, Ankara
- Akbay, Ö, A., 2002.** Türkiye’de Şeker Üretiminin Ekonomik ve Sosyal Karlılığının Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana
- Anonim 1996.** Yıllık Faaliyet Programı, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Ankara
- Anonim 1997.** Yıllık Faaliyet Programı, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Ankara
- Anonim 1999.** Yıllık Faaliyet Programı, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Ankara
- Anonim 1998.** Pankobirlik Faaliyet Raporu, Ankara
- Anonim 2000a.** Avrupa Topluluğu Şeker Rejiminin Ana Hatları. Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara
- Anonim 2000b.** Pankobirlik Faaliyet Raporu2000, Ankara
- Anonim 2000c.** I. Uluslar Arası Çatalhöyük’ten Günümüze Çumra Kongresi, Çumra Belediyesi Yayını, Çumra
- Anonim 2000d.** Devlet Planlama Teşkilatı Özel İhtisas Kurulu Raporu, Ankara
- Anonim 2001a.** Şekerle Krizin Ne Alakası Var? Onu Ekme, Bunu Ekme Köylü Ne Eksin?” Hasad Yayıncılık, Sayı 191, Nisan 2001, İstanbul
- Anonim 2001b.** Şekerpancarı Ekin Alanları Daha da Daralacak, Hasan Yayıncılık, Sayı 192, Mayıs 2001, İstanbul
- Anonim 2001c.** Pankobirlik Faaliyet Raporu , Ankara
- Anonim 2004.** Pankobirlik Faaliyet Raporu , Ankara
- Anonim 2005a.** Pankobirlik Faaliyet Raporu , Ankara
- Anonim 2005b.** Lichht’s Int. Sugar and Sweenter Report World Sugar Balances
- Arıkan, R., 1995.** Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma,Tübitak Yayınları, Ankara
- Ayaydın, A., 1992.** Dünya’da ve Türkiye’de Şekerpancarı ve Şeker Üretimi, İstanbul

- Bektaş, F.D., Şıkoğlu, O., 2002.** Şeker Sanayi ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları, Şeker – İş Yayınları No:101, Ankara
- Boyacıoğlu, D., Ünal, S.S., Ercan, R., 2001.** Nişasta Esaslı Şekerler, Özellikleri ve Kullanım Alanları. Nişasta ve Glikoz Üreticileri Derneği Raporu, İstanbul
- Cap Monitor, 1998.** Agro-Europe (London). Ltd.
- Çakmak, E.H., Akder, A.H., 1999.** Tarım Politikalarında Yeni Denge Arayışları ve Türkiye, TÜSİAD, Ankara
- Çakmak, E.H., Akder, A.H., 2000.** 21.Yüzyılda Türkiye Tarımı, TÜSİAD, Yayın No:397, İstanbul
- Çiçek, A., 1990.** Tokat İli Kazova Bölgesinde Şekerpancarı Üretimi ve Üretim Girdilerinin Ekonometrik Analizi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi Yayın No:142, Adana
- Çiçek, A., Erkan., O., 1996.** Tarım Ekonomisinde Araştırma Ve Örnekleme Yöntemleri, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12, Ders Notları Serisi no: 6, Tokat
- Demirci, S., 1999.** Destekleme Alımı Ve Fark Ödeme Sisteminin Refah Ve Dağılım Etkilerinin İncelenmesi (Şeker, Tütün Ve Fındık Örneği), Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Araştırma Raporu 1999-12, Ankara
- Demirci, S., 2001.** Şeker Fabrikalarının Performans Analizi Ve Toplam Faktör Verimliliklerinin Ölçümü: Malmquist İndeks Yaklaşımı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Araştırma Raporu 2001-17, Ankara
- Demirci, S., 2003.** Türkiye Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesinin Olası Etkileri, Ankara Üniversitesi Ankara Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- DPT, 2001a.** Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Nişasta ve Nişasta Bazlı Şekerler Alt Komisyon Raporu, DPT:2641-ÖİK:649, Ankara
- DPT, 2001b.** Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Şeker Sanayi Alt Komisyon Raporu, DPT: 2633-ÖİK:641, Ankara
- Dünya, 2001.** 5 Mayıs 2001, <http://www.dunyagazetesi.com>.

Er, C., 1999, Şekerpancarı Tarımında Karşılaşılan Darboğazların Geçilmesi, Karınca Dergisi, Sayı 747, Mart 1999, Ankara

Ersun, C., Müftüoğlu, H., Güzel, H., 1997. Türkiye’de Şeker ve Şekerpancarı Üretiminde Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No: 1997-12, Mart 1997, İstanbul

Ertan, A., 1997. Türkiye’de Tarımsal KİT’lerin Özelleştirilmesi Sorununa Kooperatiflerle Yaklaşım Önerisi ve Türkiye Şeker Sanayinde Pankobirlik Örneği, Pankobirlik Yayınları Yayın No:5, Ankara

Ertan, A., 1997. Özelleştirme, TŞFAŞ ve Pankobirlik. Karınca Kooperatifçilik Postası, Mart 1997 sayı:723, sayfa:11-13, Ankara

FAO, 1991. Economic Analysis of Agricultural Policies: a Basic Training Manuel with Special Reference to Price Analysis, Training Materials For Agricultural Planning 30. Rome

F.A.O. 1999. Lich International Sugar and Sweetener Report International Sugar Organization Year Book, 1998

Gürler, Z., 1989a. Türkiye’de Şekerpancarı Tarımına, Şeker Üretim, Pazarlama Ve Tüketimine İlişkin Politikaların Çeşitli Yönlerden Değerlendirilmesi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir.

Gürler, Z., 1989b. Türkiye’de 1970-86 Yılları Arasında Şekerpancarında Uygulanan Fiyat Politikasının Analizi. Çiftçi Ve Köy Dünyası, Cilt:5, Sayı:59

İnternet Kayıtları.

<http://www.fao.org>

<http://www.isosugar.org>

<http://www.sugaronline.com>

<http://www.tarim.gov.tr>

<http://www.turkseker.gov.tr>

<http://www.tubitak.gov.tr>

İşikli, E., 1977. Türkiye’de Tarımsal Ürünlerde Destekleme Fiyat Politikası ve Küçük Çiftçilere Etki Derecesi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:347, İzmir

- Kıymaz, T., 1997.** Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Temel Ürünlerde (Hububat, Şeker ve Süt) Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikaları ve Bunların Ham Madde Temini Açısından Gıda Sanayine Etkileri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi, 1997, Ankara
- Kıymaz, T., 2002.** Şeker Politikalarında Yeni Yönelimler Ve Türkiye'nin Konumu, DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No: DPT 2652, Ankara
- Konyalı, S., 2001** AB ve Türkiye'de Şekerde Uygulanan Tarım Politikaları ve Trakya'da Şekerpancarı Tarımının Ekonomik Yönleri, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ
- Mülayim, M., 2001.** Şeker Sanayi ve Şeker Kanunu, Ziraat Mühendisliği Dergisi, Mayıs-Haziran
- Seyrekbasan, İ., Ünal, A., 1995.** Avrupa Topluluğu Türkiye Topluluk İlişkileri ve Şeker Sektörü, TŞFAŞ, Ankara
- OAİB (Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri), 1999.** Şeker Değerlendirme Notu, Temmuz 1999, Ankara
- OECD (Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü), 1994.** Ülke Tarım Politikaları ve Ticareti, Paris
- Ören, M.N., 1994.** Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası Uygulamaları, Bu Uygulamalar Sonucu Ortaya Çıkan Üretici ve Tüketici Transferleri ve Bunun Çukurova Tarımına Etkileri, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Bölümü, Doktora Tezi, Adana
- Özkaya, T., Oyan O., Işın, F., Uzman, A., 2001.** Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları Dünü –Bugünü–Geleceği, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayını, (Çoğaltma)
- Özkonuk, A., 1996.** Türkiye'de Şeker ve Şekerpancarı Üretimindeki Düşüş ve Ülke Ekonomisine Etkisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü Yüksek Lisans Semineri, Yayınlanmamış, Ankara
- Öztürk, M., 2000.** Pancar Ziraatı ve Şeker Sanayinin Önemli Rakibi Nişasta, Nişasta Tabanlı ve Sentetik Tatlandırıcılar, Pankobirlik Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 65-66, Mart-Haziran 2000, S: 29-33, Ankara

Resmi Gazete, 1995. Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması, Eki Tarım Anlaşması, No: 22213 (Mükerrer), 23 Şubat 1995, Ankara

Sugar Market Country Report-Turkey, 1998. www.sugaronline.com

Tarım ve Orman Bakanlığı, 1982. Tarımsal Ve Kırsal Kalkınma Projelerinin Hazırlanması, Değerlendirilmesi Ve İzlenmesi Seminer Notları, 27 Nisan-5 Haziran 1981, İzmir

Tekeli, S., Nazan, S. E., 1985. Çumra Sulama Havzasında En Uygun Ürün Bileşimi, MPM, Yayın No:326, Ankara

Toprak-Su Genel Müdürlüğü, 1983. Türkiye’de Üretilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri Ve Maliyetleri Rehberi, Yayın No: 723, Ankara

Tortopoğlu, İ., 1999. Kendi Kendine Yeterli Üretim Politikası Yerine, İhracata Yönelik Şeker Üretim Politikası İzlemek Ülkemiz Menfaatindedir, Mayıs 1999, Ankara

Tortopoğlu, İ., 2000. Şekerpancarı Ve Buğday Mukayesesi, Hasad, Eylül 2000, Yıl:16, Sayı:184, S:24-31, Ankara

Tortopoğlu, İ., 2002. Kamu Şeker Fabrikaları Özelleştirilmeli Mi? TMMOB ZMO Yayınları No:2, Ankara

Uranbey, S., Başalma, D., 1998. Türkiye Ve Bazı Avrupa Ülkelerinde Şekerpancarı Tarımı Ve Şeker Sanayi, Tarım Kredi Kooperatifleri Yayınları Yıl 2, Sayı 4, Nisan Haziran 1998, Ankara

Yücel, F., 2000. Şeker Ve Şekerpancarı Sorunları Ve Çözüm Önerileri, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Mart 2000, Ankara

Yükseler, Y., 1999. Tarımsal Destekleme Politikaları Ve Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin Değerlendirilmesi, DPT Yayınları, Ankara

ÖZGEÇMİŞ

1973 yılında Konya'da doğmuşum. Ortaöğretimimi Konya Gazi Lisesinde tamamladım. 1991 yılında başladığım Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümünden 1995 yılında mezun oldum. 1996 yılında vatani görevimi tamamladıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığında memuriyete başladım. 2002 yılında Tarım Bakanlığına geçtim. Mühendis olarak görev yapmaktayım. 2002 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümünde, İnsan Kaynakları Yönetimi alanında yüksek lisans yaptım.

EKLER

EK 1- Şeker Kanunu

Kanun No. 4634

Kabul Tarihi : 4.4.2001

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1. Bu Kanunun amacı, yurt içi talebin yurt içi üretimle karşılanmasına ve gerektiğinde ihracata yönelik olarak Türkiye’de şeker rejimini, şeker üretimindeki usul ve esaslar ile fiyatlandırma, pazarlama şart ve yöntemlerini düzenlemektir.

Tanımlar

MADDE 2. Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Bakanlık : Sanayi ve Ticaret Bakanlığını,

b) Müsteşarlık : Dış Ticaret Müsteşarlığını,

c) Kurum : Şeker Kurumunu,

d) Kurul : Şeker Kurulunu,

e) Şeker: Beyaz şeker (standart, rafine küp ve kristal şeker), yarı beyaz şeker, rafine şeker, ham şeker ve kahverengi şeker olarak sınıflandırılan, pancar veya kamıştan üretilen kristallendirilmiş sakkaroz ile nişasta kökenli izoglukoz, likid ya da kurutulmuş halde glukoz şurubu, sakkaroz veya invert şeker veya her ikisinin karışımının suda çözünmesinden meydana gelen şeker çözeltisi ve invert şeker şurubu ile inülin şurubunu,

f) Pazarlama yılı: 1 Eylül ile 31 Ağustos tarihleri arasındaki dönemi,

g) A kotası : Yurt içi talebe göre üretilen ve pazarlama yılı içinde iç pazara verilebilen şeker miktarını,

h) B kotası : A kotasının belli bir oranına tekabül eden ve güvenlik payı için bulundurulmak üzere üretilen şeker miktarını,

ı) C şekerı : A ve B kotaları dışında üretilen ve yurt içinde pazarlanamayan şeker ile işlenmek üzere ihraç kaydıyla temin edilen ham ve beyaz şekerı,

j) Şeker fabrikası : Şekerı girdi olarak kullanan işletmeler hariç olmak üzere (e) bendinde tanımlanan ürünler ile ham şekerı işleyerek şeker üreten işletmeyi,

k) Şirket: Bir veya birden fazla sayıda şeker fabrikasını bünyesinde bulunduran ve/veya işleten tüzel kişiliği,

l) Hammadde: Şeker üretiminde kullanılan ana girdiyi,

m) İşlenmiş ürün: İşleme suretiyle şekerı girdi olarak bünyesine alan mamul maddeyi,

n) İmalatçı-ihracatçı: İşlenmiş ürünü üreten ve ihraç eden firmayı,

o) Depolama primi: Şekerin üreticiden tüketiciye istikrarlı bir fiyat ile düzenli olarak ulaşmasını sağlamak üzere depolama masraflarını karşılamak için yapılacak ödemeleri,

p) Depolama kesintisi: Şekerin üreticiden tüketiciye istikrarlı bir fiyat ile düzenli olarak ulaşmasını sağlamak üzere satış zamanlarından kaynaklanan tüm masrafları dengelemek amacıyla şeker satış miktarları üzerinden yapılacak kesintileri,

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kota ve Fiyat Tespiti ile Şeker Ticareti

Kotalar ve kotaların tespiti

MADDE 3. Şeker üretimi ve arzında istikrarı sağlamak amacıyla pazarlanacak şeker miktarı, sakkaroz kökenli ve diğer şekerler için ayrı ayrı olmak üzere şeker türlerine göre, gerektiğinde dönemsel olarak kotalar ile belirlenir. Nişasta kökenli şekerler için belirlenecek toplam A kotası, ülke toplam A kotasının % 10'unu geçemez. Bakanlar Kurulu bu oranı, Kurumun görüşünü alarak % 50'sine kadar artırmaya, % 50'sine kadar eksiltmeye yetkilidir.

Sakkaroz kökenli şekerler dışındaki depolanabilir nitelikte olmayan diğer şekerler için B kotası belirlenmez.

Şirketlerin A ve B kotaları her yıl en geç 30 Haziran tarihine kadar, yurt içi şeker talebi, fabrikaların işleme ve şeker üretim kapasiteleri göz önünde bulundurularak Kurul tarafından müteakip beşer yıllık dönemler için tespit edilir.

Kotalar, fabrikaların üretim süreleri ile son üç yıllık ortalama fiili günlük işleme kapasiteleri ve/veya üretim miktarları ve randımanları esas alınmak suretiyle hesaplanır. İlk kez üretime geçecek ve üç yaşın altındaki şeker fabrikaları ile bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce kapasite artırımı izni almış olan fabrikalar için kota belirlenmesinde nominal üretim verileri esas alınır.

Yeni fabrika kurulabilmesi ve/veya mevcut fabrikaların kapasitelerini artırebilmeleri için kota temin etmeleri zorunludur. Şirketlere yeni kota tahsisine Kurul yetkilidir.

Kota iptal ve transferleri

MADDE 4. Şirketler haklı bir sebebe dayanmadan iki yıl üst üste kendilerine tahsis edilen kotalardan % 90'ın altında arz sağladıkları takdirde, kota ile arz

arasındaki fark kadar kota haklarını Kurulca belirlenecek süre için kaybederler. Şirketler bu süre içinde kaybettikleri kota hakkına karşılık yeni kota sağlayamazlar.

Şirketlere tahsis edilen kotalar, Kurul tarafından belirlenecek süre içinde kullanılmadığı takdirde iptal edilir.

Zorunlu hallerde pazarlama yılı içinde kotalar arası şeker transferi yapılır. A kotasının bir kısmı pazarlanamadığı takdirde, pazarlanamayan miktar gelecek yılın A kotasına aktarılır ve bir sonraki yılın A kotası aktarılan miktar kadar düşürülür veya cari pazarlama yılı içinde, şirketlerin talep etmesi durumunda ve Kurulca uygun bulunması halinde pazarlanamayan A kotasının tamamı veya bir kısmı, aynı pazarlama yılı içinde ihraç edilmek kaydıyla C şekerine aktarılabilir.

Şirketler yapacakları kapasite değişikliklerine göre ve/veya mücbir sebeplerin tespiti durumunda Kurul kararı ile bünyelerindeki fabrikalar arasında kota aktarımı yapabilirler.

Kotaların tespiti, tahsisi, iptali ve transferleri ile yeni kota tahsisine ilişkin hususlar ve uygulamaya ilişkin denetimler Bakanlık tarafından, Müsteşarlığın görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelik ile düzenlenir.

Hammadde ve şeker fiyatları

MADDE 5. Şekerpancarı fiyatları her yıl, şeker fabrikası işleten gerçek ve tüzel kişiler ile üreticiler ve/veya temsilcileri arasında varılan mutabakata göre belirlenir. Buna ilişkin usul ve esaslar, Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Şeker üretiminde kullanılan diğer hammaddeler ise şirketler tarafından üreticiler ve/veya piyasadan temin edilir.

Şeker satış fiyatları, şeker fabrikası işleten gerçek ve tüzel kişiler tarafından serbestçe belirlenir.

Şeker ihracat ve ithalatı

MADDE 6. Dünya borsa fiyatları, iç fiyatlar, arz talep dengesi, spekülâtif etkiler ve diğêr ilgili hususlar dikkate alınarak şeker ticaretinde yapılması istenen düzenlemeler konusunda Kurul, Müsteşarlığa görüş bildirir.

İmalatçı-ihracatçıların dahilde işleme rejimi ve/veya benzer uygulamalar çerçevesinde hammadde veya yardımcı madde olarak kullandıkları yabancı menşeli şeker, C şekerî kapsamında olup, doğrudan veya işlenmiş ürün olarak yurt içinde pazarlanamaz. Bu kapsamda ithal edilecek şeker için Kurul, Müsteşarlığa görüş bildirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Teşkilat

Şeker Kurumu

MADDE 7. Bu Kanun ve ilgili diğêr mevzuatın uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, Kanunda verilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler yapmak ve Kanunla verilen diğêr görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, kamu tüzel kişiliğine sahip Şeker Kurumu kurulmuştur. Kurumun merkezi Ankara'dadır. Kurumun organları, Şeker Kurulu ve hizmet birimlerinden oluşur. Kurum, Şeker Kurulu tarafından yönetilir.

Kurumun ilişkili olduğu Bakanlık, Sanayi ve Ticaret Bakanlığıdır.

Şeker Kurulu

MADDE 8. Kurul, Kurumun karar organı niteliğinde olup, bu Kanun kapsamındaki konularda her türlü kararları almak ve uygulamak üzere, biri Başkan ve biri Başkan vekili olarak toplam yedi üyeden oluşur.

Kurul Başkanı, Kurumun da Başkanıdır. Kurumu, idare ve yargı mercilerinde ve üçüncü kişilere karşı Başkan temsil eder. Bu sorumluluk; Kurulun işleri ile ilgili olarak kamuya bilgi verilmesi görevini de kapsar. Başkan vekili, Başkanın yokluğunda Başkanın tüm görevlerini ve yetkilerini üstlenir.

Bakanlar Kurulu; Bakanlık, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlık, sakkaroz kökenli şeker üreten ve sermayesi kamuya ait olan Şirket ile pancar kooperatiflerinin oluşturduğu üst birliğin göstereceği ikişer aday, sakkaroz ve nişasta kökenli şeker üreten şirketlerin her grubundan Türkiye'deki fabrikalarından nominal üretim kapasitesinin son üç yıl ortalama üretimi en fazla olan iki şirketin ayrı ayrı önerecekleri ikişer aday arasından birer üye olmak üzere bir Başkan ve altı üye seçer ve atar. Başkan vekilini, Kurul üyeleri kendi aralarından seçer.

Kurul Başkan ve üyelerine Yüksek Planlama Kurulunca kamu iktisadi teşebbüsleri yönetim kurulu başkan ve üyeleri için belirlenen ücret ödenir.

Kurul üyeliği görevi; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede düzenlenen başka iş ve hizmet yasağının kapsamı dışındadır.

Kurul üyeleri; hukuk, iktisat, mühendislik, işletme, uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi veya maliye dallarında yurt içi ya da yurt dışında en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş (pancar kooperatiflerinin oluşturduğu üst birliği temsil eden üye için bu şart aranmaz), mesleki açıdan yeterli bilgi ve deneyime sahip bulunan ve meslekleri ile ilgili olarak kamu veya özel sektörde en az on yıl çalışmış kişiler arasından seçilir. Üyelerde ayrıca, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı bentlerinde belirtilen şartlar aranır.

Kurul üyelerinin görev süresi beş yıldır. Kurula atanan üyelerin, temsil ettikleri kuruluşlardaki görevlerinden ayrılmaları halinde üyelikleri sona erer. Bu nedenle veya diğer herhangi bir nedenle üyelikleri sona erenlerin yerlerine Bakanlar

Kurulu tarafından en geç bir ay içinde yeni bir üye seçilir ve bu maddede belirtilen usule göre atamaları yapılır. Bu şekilde atananlar, yerine atandıkları üyelerin sürelerini tamamlar.

Kurul, Başkanın daveti üzerine ayda iki defadan az olmamak üzere üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Kurul, Başkanın daveti veya en az üç üyenin yazılı isteği ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile olağanüstü toplantı yapabilir. Toplantıyı Kurul Başkanı veya yokluğunda Başkanvekili yönetir. Her bir toplantının gündemi toplantıdan önce Başkan ya da yokluğunda Başkanvekili tarafından hazırlanarak Kurul üyelerine bildirilir.

Kurul Başkan ve üyelerinin toplantılara katılmaları esastır. Kurul üyelerinden mazereti olanların toplantıdan önce mazeretlerini Kurul Başkanına bildirmeleri gerekir. Arka arkaya dört toplantıya veya bir yıl içinde toplam on toplantıya mazeretsiz olarak katılmayan üyeler istifa etmiş sayılırlar. Yerlerine bu maddede belirtilen usullere göre yeni üye atanır.

Kurul, kararlarını üye tam sayısının salt çoğunluğunun aynı yöndeki oyu ile alır. Kurul üyeleri çekimser oy kullanamazlar.

Toplantı kararları ilgililere Kurum tarafından duyurulur.

Kurulun görev ve yetkileri ile denetimi

MADDE 9. Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

a) A ve B kotalarının tespiti, iptal ve transferleri hakkında kararlar alır ve uygular.

b) Kurum harcamaları ve işlemleri, depolama primi, araştırma geliştirme faaliyetleri ile benzeri idarî giderler için kullanılmak üzere, faaliyetteki şirketlerin cari pazarlama yılına ait, yeni kurulan şirketlerin ise ilk pazarlama yılına ait A kotaları karşılığı şeker miktarının ilgili pazarlama yılı başındaki fabrika satış fiyatı üzerinden hesaplanacak tutarının binde beşini aşmamak üzere katılım paylarını belirler, bu konuda karar alır ve uygular. Her bir pazarlama yılı için Kurulca

hesaplanarak Eylül ayının ilk haftasında şirketlere bildirilecek olan katkı payı tutarının onikide biri Eylül ayından başlamak ve takip eden takvim yılının Ağustos ayında tamamlanmak üzere, her ay sonunu takip eden yedi iş günü içinde Kurum özel hesabına aktarılır. Katılım paylarını yeniden belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

c) Şeker için depolama kesintisinin yapılıp yapılmaması, prim ödenip ödenmemesi hususunda karar alır ve uygular. Yurt içi üretim ve pazar işleyişlerinde bu Kanunun amaçlarına uygun olarak düzenleme yapmaya, depolama kesintisini almaya, depolama prim miktarlarını tayin, sarf ve mahsuba ilişkin kararlar alır.

d) İç fiyat, arz talep dengesi ve spekülâtif etkileri dikkate alarak şeker ticaretinde yapılması istenen düzenlemeler konusundaki görüşlerini Müsteşarlığa bildirir.

e) Bu Kanunda öngörülen idarî para cezalarını uygular.

f) Sektörle ilgili araştırma-geliştirme faaliyetlerini yönlendirerek organizasyon sağlar ve gerekli olduğu hallerde kaynak tahsis eder.

g) Bu Kanunun kendisine verdiği görevleri yerine getirirken, gerekli gördüğü her türlü bilgiyi; kamu kurum ve kuruluşları ile piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bunların her türlü birliklerinden isteyebilir. Kurul tarafından istenen bilgiler tam ve doğru olarak, talep edilen süre dahilinde ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Kurula verilir.

h) Şirket ve bünyesindeki fabrikalarda, görevleri ile ilgili konularda araştırma ve denetimde bulunabilir. Bu amaçla gerektiğinde ilgili kurum, kuruluş ve kişilerden yararlanabilir.

ı) Bu Kanunun amaçlarına uygun olarak sektörle ilgili diğer hususlarda kararlar alır ve uygular.

j) Yurt içinde ve dışında konusu ile ilgili kuruluşlarla işbirliği yapabilir, gerektiğinde bu kuruluşlara üye olabilir.

Kurul üyeleri, Kurulun para, para hükmündeki evrak, senet ve diğer mevcutlarına karşı işledikleri suçlar ile bilanço, tutanak, rapor ve benzeri her türlü belge ve defterler üzerinde işledikleri suçlardan dolayı memur sayılırlar ve haklarında 765 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Üç ve Altıncı Bablarındaki hükümler uygulanır.

Kurul üyelerinin, görevlerini yaptıkları sırada öğrendikleri gizli bilgileri açıklamaları halinde, haklarında 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 229 uncu maddesi hükmü uygulanır ve Kuruldaki görevlerine son verilir. Bu kişiler Kurul üyeliğine tekrar seçilemezler.

Kurul, ticarî sırlar ve gizli rekabet bilgileri de dahil olmak üzere, ticarî açıdan hassas olan her türlü bilginin açıklanmasını engelleyecek usul ve esasları belirlemek ve uygulamakla görevlidir.

Kuruma ait gelirler, Türkiye’de yerleşik bankalarda açılacak hesaplarda toplanır. Bu hesaplardan Kurul, bu Kanunun amaçlarına uygun olarak harcama yapmaya yetkilidir.

Kurumun denetimi Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından yapılır.

Hizmet birimleri

MADDE 10. Kurum hizmetlerinin gerektirdiği görevler, hizmet birimleri tarafından yürütülür. Bu Kanuna ekli cetvelde yer alan personel, 1475 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre istihdam edilir. Söz konusu ekli cetvelde yer alan kadrolarda toplam sayı aşılmamak üzere unvan ve statü değişikliği yapmaya, söz konusu sayının altında personel istihdam etmeye Kurul yetkilidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ceza Hükümleri

İdarî para cezaları

MADDE 11. B kotası şekerini bulundurmayan veya Kurul kararı dışında satan ya da bedelsiz devreden gerçek ve tüzel kişiler hakkında, bulundurmadığı veya elinden çıkardığı şeker miktarının, tespit yapıldığı tarihteki fabrika satış fiyatı üzerinden hesaplanacak tutar kadar Kurulca idarî para cezası verilir.

C şekerini Kurul kararı dışında iç piyasada satan veya bedelsiz devredenler hakkında birinci fıkrada öngörülen cezalar uygulanır.

Kurulun bilgi ve kararı dışında şirketlerin, fabrikaları arasında kota aktarımı yapmaları halinde her biri için ayrı ayrı olmak üzere, aktardıkları şeker miktarının, tespit yapıldığı tarihteki fabrika satış fiyatı üzerinden hesaplanacak tutar kadar Kurulca idarî para cezası verilir.

Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak, şirketlerin birbirleri arasında kota aktarımı yapmaları halinde her biri için ayrı ayrı olmak üzere, aktardıkları kota karşılığı şeker miktarının, tespit yapıldığı tarihteki fabrika satış fiyatı üzerinden hesaplanacak tutar kadar Kurulca idarî para cezası verilir.

Bu Kanunun amaçlarına aykırı olarak, şirketler tarafından A ve B kotası dışında temin edildiği tespit edilen şekerin doğrudan veya dolaylı olarak iç piyasada satılması veya devredilmesi halinde bu fiili işleyenler hakkında bu maddenin birinci fıkrasında öngörülen cezalar uygulanır.

Kurul tarafından bilgi isteme veya yerinde inceleme hallerinde; istenen bilgilerin yanlış, eksik veya yanıltıcı olarak verildiğinin saptanması veya hiç bilgi verilmemesi ya da yerinde inceleme imkânının verilmemesi hallerinde, bu fiili işleyen şirketler yedi gün içinde bilgilerin verilmesi ve/veya inceleme imkânının sağlanması için ihtar edilir. Bu süre zarfında bilgilerin verilmemesi ve/veya inceleme imkânının sağlanmaması halinde, şirketlerin Kurulca cari pazarlama yılı için tahsis

edilen A kotası miktarının cari pazarlama yılı başındaki fabrika satış fiyatı üzerinden hesaplanacak tutarının % 3'üne kadar idarî para cezası verilir.

İdarî para cezalarının verilmesini gerektiren fiillerin tekrarı halinde verilecek para cezası, önceki ceza tutarının iki katı olarak uygulanır.

Tahsil edilen idarî para cezalarının % 10'u Kurum özel hesabına aktarılır, kalan miktar bütçeye gelir yazılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirilir.

İdarî para cezaları 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir.

İdarî para cezalarına karşı tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içerisinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. Yapılacak itirazları idarî para cezalarının yerine getirilmesini durdurmaz.

Kesinleşen idarî para cezalarının tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönetmelikler

MADDE 12. Kurumun yönetim ve temsili, Kurulun çalışma usul ve esasları ile hizmet birimlerinin çalışma usul ve esasları, depolama kesinti ve primi ile ilgili düzenlemeler ve diğer hususlar, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren dört ay içinde Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

MADDE 13. 22.6.1956 tarihli ve 6747 sayılı Şeker Kanunu ile 10.9.1960 tarihli ve 79 sayılı Millî Korunma Suçlarının Affına, Millî Korunma Teşkilât,

Sermaye ve Fon Hesaplarının Tasfiyesine ve Bazı Hükümler İhdasına Dair Kanunun 8 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1. 6747 sayılı Şeker Kanununa uygun olarak yurt içinde şeker fabrikası kurup işletmek üzere Bakanlar Kurulundan izin alan, ancak henüz üretime geçmeyen gerçek ve tüzel kişilerin kota hakkı saklıdır. Bu hak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde kota, hak sahibince başkasına devredilemez.

GEÇİCİ MADDE 2. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, Kurul hammadde ekim dönemini dikkate alarak ilk pazarlama yılını belirler. İlk kota tespiti, bu pazarlama yılı baz alınarak yapılır.

GEÇİCİ MADDE 3. İlgili kuruluşlar, kurul üye adaylarını bu Kanunun yürürlüğe girmesini izleyen bir ay içerisinde Bakanlığa bildirirler. Bu süreyi takip eden bir ay içerisinde Kurul Başkan ve üyeleri atanır.

GEÇİCİ MADDE 4. Kurul ve hizmet birimlerinin oluşumu tamamlanıncaya kadar bu Kanunda belirtilen iş ve işlemler ile gerekli harcamalar Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilir.

GEÇİCİ MADDE 5. Kurulca belirlenecek ilk pazarlama yılı başında stokunda şeker bulunduran şirketlerin talep etmeleri halinde şeker stoklarının tamamı veya bir kısmı Kurul kararı ile C şekerine kapsamına alınır.

GEÇİCİ MADDE 6. Şeker Kurulu üyelerinin seçilip atanması ile ilgili 8 inci maddedeki sakkaroz kökenli şeker üreten ve sermayesi kamuya ait şirketin önereceği iki aday arasından seçilerek belirlenecek üyelik, özelleştirme suretiyle kamu payının devredilmesi halinde, sakkaroz kökenli şeker üreten şirketlerin Türkiye'deki fabrikasından son üç yıl ortalama üretimi en fazla olan ikinci şirkete ait olur.

GEÇİCİ MADDE 7. 2001 yılı pancar fiyatı Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir.

GEÇİCİ MADDE 8. Uluslararası kuruluşlar ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde, Bakanlar Kurulu, Kurum ve organlarının görev, yetki ve görev süresini 31.12. 2004 tarihinde yeniden belirler.

Yürürlük

MADDE 14. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 15. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) SAYILI LİSTE

Hizmet Birimlerinde İstihdam Edilecek Personele İlişkin Cetvel

Unvan	Adet
Genel Sekreter	1
Genel Sekreter Yardımcısı	1
Uzman	20
Uzman Yardımcısı	10
İdarî Personel	25

Şeker Kotalarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik

Sayı : 24713

Tarih :1 Nisan 2001

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve Kapsam

Madde 1. Bu Yönetmeliğin amacı, yurt içi şeker üretimi ve arzında istikrarı sağlamak üzere şirketlerin kotalarının tespiti, tahsisi, iptali ve transferleri ile yeni kota tahsisi usul ve esaslarını düzenlemektir.

Yasal Dayanak

Madde 2. Bu Yönetmelik 4634 sayılı Şeker Kanunu'nun 4 üncü maddesi gereğince hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 3. Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) Kanun : 4634 sayılı Şeker Kanunu'nu,

b) Kurum : Şeker Kurumunu,

c) Kurul : Şeker Kurulunu,

d) Şirket : Bir veya birden fazla sayıda şeker fabrikasını bünyesinde bulunduran ve/veya işleten tüzel kişiliği,

e) Şeker : Beyaz şeker (standart, rafine, küp ve kristal şeker), yarı beyaz şeker, rafine şeker, ham şeker ve kahverengi şeker olarak sınıflandırılan, pancar veya kamıştan üretilen kristallendirilmiş sakkaroz ile nişasta kökenli izoglukoz, likid ya da kurutulmuş halde glukoz şurubu, sakkaroz veya invert şeker veya her ikisinin

karışımının suda çözünmesinden meydana gelen şeker çözeltisi ve invert şeker şurubu ile inülin şurubunu,

f) Şeker Fabrikası : Şekeri girdi olarak kullanan işletmeler hariç olmak üzere (e) bendinde tanımlanan ürünler ile ham şekeri işleyerek şeker üreten işletmeyi,

g) Hammadde: Şeker üretiminde kullanılan ana girdiyi,

h) Pazarlama Yılı: 1 Eylül ile 31 Ağustos tarihleri arasındaki dönemi,

i) Ülke Toplam A Kotası: Yurt içi talebe göre üretilen ve pazarlama yılı içinde ülke genelinde iç pazara verilebilen şeker miktarını,

j) Şirket A Kotası: Ülke toplam A kotasındaki Şirket payını,

k) Ülke Toplam B Kotası: Ülke toplam A kotasının belli bir oranına tekabül eden ve pazarlama yılı içinde ülke genelinde güvenlik payı için bulundurulmak üzere üretilen sakkaroz kökenli depolanabilir nitelikte olan şeker miktarını,

l) Şirket B Kotası: Ülke toplam B kotasındaki Şirket payını,

m) C şekeri: A ve B kotaları dışında üretilen ve yurt içinde pazarlanamayan şeker ile işlenmek üzere ihraç kaydıyla temin edilen ham beyaz şekeri, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kotaların Tespiti, Tahsisi, İptali ve Transferleri

Kotaların Tespiti

Madde 4. Kurul; her yıl en geç 30 Haziran tarihine kadar, müteakip 5 pazarlama yılına ait Ülke Toplam A Kotasını sakkaroz kökenli ve diğer şekerler için ayrı ayrı ve gerektiğinde dönemsel olarak yurt içi talep verilerini değerlendirerek belirler.

Yurt içi talep tahmini; Kurul tarafından temin edilecek geçmiş yıllara ait, şirketlerin satış ve dış ticaret bilgileri ile ilgili resmi ve özel kuruluşların tüketim ve tüketimi etkileyen unsurlara, dış ticarete ilişkin verileri de gözönüne alınarak Kurum veya gerektiğinde Kurumun uygun göreceği uzman bir kuruluş veya firma tarafından hesaplanır.

Nişasta kökenli şekerler için belirlenecek toplam A kotası, Ülke Toplam A Kotasının %10'unu geçemez. Bakanlar Kurulu bu oranı, Kurumun görüşünü alarak %50'sine kadar artırmaya, %50'sine kadar eksiltmeye yetkilidir.

Kurul; güvenlik payı olarak stoklanması gerekli Ülke Toplam B Kotası miktarını, ilgili resmi kuruluşların görüşlerini alarak ve iç arzı emniyet alacak şekilde, Ülke Toplam A Kotasının belli bir oranı olarak belirler.

Sakkaroz kökenli şekerler dışındaki depolanabilir nitelikte olmayan diğer şekerler için B kotası belirlenmez.

Kurul, şirketlerin A ve B kotalarını, belirlenen ülke toplam A ve B kotası miktarları içinde kalmak kaydıyla, her yıl en geç 30 Haziran tarihine kadar fabrikaların işleme ve şeker üretim kapasitelerini gözönünde bulundurarak müteakip beşer şeker pazarlama yılı için tespit eder. Kotalar fabrikaların üretim süreleri ile son üç yıllık ortalama fiili günlük işleme kapasiteleri ve/ veya üretim miktarları ve randımanları esas alınmak suretiyle hesaplanır. Sakkaroz kökenli şekerler için Şirket A Kotası, son üç yıllık ortalama fiili günlük hammadde işleme kapasiteleri, üretim süreleri ve hammaddeye göre randımanları esas alınmak suretiyle tespit edilir. Nişasta bazlı şekerler için Şirket A Kotası tespitinde son üç yıllık üretim miktarı ortalaması esas alınır. Bu şekilde hesaplanacak Şirket A ve B kotaları toplamının, ülke toplam A ve B kotalarını karşılamaması veya aşması halinde eksik kalan ya da fazlalık olarak ortaya çıkan şeker miktarını şirketlerin son üç yıllık ortalama üretim içindeki payları oranında artırarak veya eksilterek ülke toplam A ve B kotası toplamına eşitler. Bu suretle hesaplanan Şirket artırımları Şirket üretim kapasitesini aşarsa, aşan miktar kadar kota, yıllık üretim kapasitesi ile kotası arasındaki eksi yönde farkı olan şirketlerin atıl kapasiteleri oranında ve Şirketlerin görüşleri de

alınarak Kurul tarafından dağıtılır. Kota tahsis edilen şirketler aynı pazarlama yılında kotayı kullanıp kullanmayacaklarını 15 gün içinde Kurul' a yazılı olarak bildirirler.

İlk kez üretime geçecek ve üç yaşın altındaki şeker fabrikaları ile Kanunun yürürlüğe girmesinden önce kapasite artırımını izni almış olan fabrikalar için kota belirlenmesinde nominal üretim verileri esas alınır. Bu fıkranın nişasta bazlı şeker fabrikaları için uygulamasında glukoz ve izoglukoz üretim kapasitelerinin toplamı esas alınır. Toplam nişasta bazlı şeker kotasının toplam nişasta bazlı şeker üretim kapasitesine bölümünün fabrika üretim kapasitesi ile çarpılması suretiyle Şirket kotası belirlenir.

C şekeri üretimi ihtiyari olup, Kurul C şekeri üretimi için kota belirlemez.

Kotaların Tahsisi

Madde 5. Faaliyetteki şirketlere kota tahsisi Kurul tarafından yapılır ve Kurul'un kota tespit karar tarihinden itibaren 30 gün içinde şirketlere yazılı olarak bildirilir.

Yeni fabrika kurulabilmesi ve/veya mevcut fabrikaların kapasitelerini artırabilmeleri için kota temin etmeleri zorunludur. Kota temin talebinde bulunacaklar her yıl 1 Ocak ile 30 Nisan tarihleri arasında, kapasite raporu ve üretime başlama tarihi ile birlikte Kurul'a yazılı olarak başvururlar. Başvuru bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde ilk kota tespit döneminde değerlendirilir. Bu konudaki Kurul kararı yazılı olarak bildirilir.

Kota İptal ve Transferleri

Madde 6. Şirketler haklı bir sebebe dayanmadan iki yıl üst üste kendilerine tahsis edilen kotalardan %90'ın altında arz sağladıkları takdirde, kota ile arz arasındaki fark kadar kota haklarını Kurulca belirlenecek süre için kaybederler. Şirketler bu süre içinde kaybettikleri kota hakkına karşılık yeni kota sağlayamazlar.

Şirketlere tahsis edilen kotalar, Kurul tarafından belirlenecek süre içinde kullanılmadığı takdirde iptal edilir.

Kurul iptal edilen kotaları, diğer şirketler arasında yıllık üretim kapasitesi ile kotası arasındaki eksi yönde farkı en büyük olan şirketten başlamak üzere şirketlerin görüşlerini de alarak dağıtabilir.

Zorunlu hallerde pazarlama yılı içinde kotalar arası şeker transferi yapılır. Kotalar arası şeker transferi yapılmasına Kurul karar verir ve karar tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde ilgili şirketlere bildirimde bulunur.

A kotasının bir kısmı pazarlanamadığı takdirde, pazarlanamayan miktar gelecek yılın A kotasına aktarılır ve bir sonraki yılın A kotası aktarılan miktar kadar düşürülür veya cari pazarlama yılı içinde, şirketlerin talep etmesi durumunda ve Kurulca uygun bulunması halinde pazarlanamayan A kotasının tamamı veya bir kısmı, aynı pazarlama yılı içinde ihraç edilmek kaydıyla C şekerine aktarılabilir.

Şirketler A kotası içinde olup, satışını yapamadıkları şeker miktarını her pazarlama yılının bitim tarihi olan 31 Ağustos'tan itibaren 15 gün içinde, C şekerine aktarmak istedikleri A kotası miktarını ise cari pazarlama yılı içinde Kurul' a yazılı olarak bildirmek zorundadırlar. Şirketlerin A kotası şekerini C şekerine aktarma talepleri Kurul'ca en geç bir ay içinde karara bağlanarak ilgili Şirkete yazılı olarak bildirilir.

Şirketler yapacakları kapasite değişikliklerine göre ve/veya mücbir sebeplerin tespiti durumunda, Kurul kararı ile bünyelerindeki fabrikalar arasında kota aktarımı yapabilirler. Bunun için şirketler fabrikaları arasında yapmayı planladıkları kota aktarım miktarını Kurul'a yazılı olarak bildirirler. Kurul, teklifi değerlendirerek en geç 15 gün içinde Şirkete kararını yazılı olarak bildirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sorumluluk ve Denetim

Sorumluluk

Madde 7. Şirketler Kurul tarafından alınan kotalara ilişkin tüm kararlara aynen uymak zorundadırlar. Şirketlerin bu konudaki cezai yükümlülükleri Kanunun 11 inci maddesi ile düzenlenmiştir.

Şirketler Kanun kapsamındaki her şeker cinsi için; ürün özellikleri, kampanya süresi, üretim, satış ve stok faaliyetlerine ait her türlü bilgileri doğru olarak derlemek, kayıtlarını tutmak, muhafaza etmek ve Kanun ile yönetmelikler çerçevesinde Kurul tarafından talep edilen diğer bilgileri istenen şekilde, aylık dönemler halinde bir sonraki ayın ilk iki haftası içinde doğru ve tam olarak Kurula bildirmek zorundadır.

Kurul, Kanunun ve bu Yönetmeliğin kendisine verdiği görevleri yerine getirirken, gerekli gördüğü her türlü bilgiyi; kamu kurum ve kuruluşları ile piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerden ve bunların her türlü birliklerinden isteyebilir.

Kurul tarafından bilgi isteme veya yerinde inceleme hallerinde; istenen bilgilerin yanlış, eksik veya yanıltıcı olarak verildiğinin saptanması veya hiç bilgi verilmemesi ya da yerinde inceleme imkanının verilmemesi hallerinde, bu fiili işleyen şirketler yedi gün içinde bilgilerin verilmesi ve/veya inceleme imkanının sağlanması için ihtar edilir. Bu süre zarfında bilgilerin verilmemesi ve/veya inceleme imkanının sağlanmaması halinde, şirketlere Kanunun 11 inci maddesindeki ceza hükümleri uygulanır.

Denetim

Madde 8. Kurum, Şirket ve bünyesindeki fabrikalarda, görevleri ile ilgili konularda araştırma ve denetimde bulunabilir. Bu amaçla gerektiğinde bağımsız denetim kurumlarına denetim ve inceleme yaptırılabilir.

Yürürlük

Madde 9. Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme Madde 10. Bu Yönetmelik hükümlerini Şeker Kurulu yürütür.

Ek- 2 Şekerpancarı Yetiştirme Sözleşmesi

Sözleşme No. : .....

Bir taraftan ..... namına vekilleri
.....

ve ..... ile diğer taraftan ..... ilinin
.....ilçesinin

..... Bucağının .....Köyünden/Mahallesinden aşağıda kimlikleri
açık olarak yazılı şahıslar arasında Şekerpancarı Yetiştirme Sözleşmesi akdedilmiştir.

1- TARAFLARIN KISA HÜVİYETLERİ:

Bu sözleşmede ..... yalnız “Şirket” ve diğer akidler ise
“Ekici” kelimeleri ile kısaca ifade edilmişlerdir.

2- SÖZLEŞMENİN KONUSU :

Ekiciler bu sözleşmeye ekli cetvellerin basında tespit ve sınırlandırılan münavebe sahalarda ve aynı cetvellerde mevki, hudut ve yüz ölçümleri yazılı tarlalarda bu sözleşmedeki teknik şartlara uygun olarak ..... ziraat senesine yetiştirmeyi taahhüt ettikleri şekerpancarının tamamını o yıl için Bakanlar Kurulunca tespit edilecek fiyat üzerinden şimdiden Şirkete satmış ve Şirket de bu sözleşmede yer alan şartlarla satın almayı kabul etmiştir.

3- ŞEKERPANCARININ TESLİM YERİ, ZAMANI VE ŞARTLARI :

Ekiciler, yetiştirdikleri Şekerpancarını, teknik şartlar kısmında gösterilen şekil, zaman ve miktarda nakil masrafları kendilerine ait olmak üzere ..... tesellüm merkezinde Şirketçe gösterilen nakil vasıtalarına boşaltarak teslim ile yükümlüdürler. Elde olmayan sebeplerle pancarların, adı geçen tesellüm merkezinde teslim alınmaması halinde, Ekiciler, Şirketin göstereceği en yakın tesellüm merkezinde pancarlarını teslim ile yükümlüdürler. Bu durumda her iki tesellüm merkezi arasındaki mesafe için, yeni tesellüm merkezinin o yıl pancar ihaleleri neticesinde

tebellür eden Ton/Km. nakliye ücreti üzerinden ekiciye nakliye ücret farkı ödenir. Şirketçe tespit edilen günlük program gereğince ekiciler tarafından tesellüm merkezine getirilen pancar, nakil vasıtalarına, nakil vasıtası bulunmadığı takdirde Şirket ilgili memurlarının ilan ettiği nakil vasıtası geliş saatinden itibaren geçecek üç saat sonunda kantara geliş sırasına göre tesellüm edilir. Şirket, program harici tesellüm merkezine getirilen pancarları tesellüm etmekle yükümlü değildir. Kantarın tesellüme kapatılacağı son gün, ON gün evvelinden ilgili Şirket memurları tarafından yazılı olarak Köy Muhtarlığı marifetiyle ekicilere ilan duyurulur. Bu tebligatla bildirilen son tesellüm gününden sonra getirilecek pancarları Şirket tesellüm etmekte yükümlü değildir.

4- ŞEKERPANCARI BEDELİNİN ÖDENMESİ :

Bu sözleşmenin akdini müteakip Şirket, pancar ziraatının emniyetli bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla lüzum gördüğü zamanlarda ve miktarlarda ekicilere aynı ve nakdi avans ödemelerinde bulunur. Şirket ekicilere bedeli mukabilinde verdiği suni gübre, ziraat alet ve makineleri ve çeşitli malzemelerden doğacak alacaklarını peşin ödemelerden mahsup edebilir. Ekicilerin mahalli pancar ekicileri istihsal kooperatiflerine olan hisse taahhüt borçları ile, bedeli mukabilinde kooperatiften alacakları suni gübre çeşitli alet ve malzemelerden doğacak borçları kooperatifin belirttiği bedel üzerinden olmak üzere pancar bedellerinden tahsille ve kooperatife ödemeğe Şirket yetkilidir. Bu sözleşmeden doğacak ve onunla ilgili diğer bircümle nakdi borçları da Şirket, ekicilerin tahakkuk edecek alacaklarından tahsile mezun ve yetkidir. Tesellüm merkezinde tartılan pancarların firesi tenzil edildikten sonra Bakanlar Kurulunca tespit edilen şekerpancarı fiyatlarına göre yapılacak hesap neticesinde meydana gelen meblağdan yukarıda sayılan Ekici Borçları tenzil edilmek suretiyle hazırlanacak bordrolara göre mahsulün teslimi nihayetinde Şirketin tespit edeceği zamanlarda ve yine Şirket ilgili memurlarının bildireceği mahalde pancar bedellerinin kat'i ödemeleri yapılır.

5- SÖZLEŞME ŞEKLİ:

Tek ekici, Şirketle sözleşme yapabilir. Ancak Şirketten aynı ve nakdi yardım talep ettiği takdirde Şirketin bildireceği meblağ üzerinden bir nakdi teminat vermekle

yükümlüdür. Şirket ekicilerin mahalli pancar istihsal kooperatiflerine her yıl Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilen pancar taban fiyat kararnamesindeki esaslara göre üye olmalarını isteyebilir.

6- MÜNAVEBEYE RİAYET:

Pancar ziraatının emniyeti, gelişmesi ve randımanlı mahsul alınması maksadı ile Şirketçe tespit edilen ve ekicilerle müştereken kararlaştırılan münavebe planına ekiciler mutlak olarak uymak zorundadırlar. Sözleşme akdedilmiş olmasına rağmen ekicilerden bir veya birkaçının her ne suretle olursa olsun münavebe harici pancar ektikleri Şirket tarafından görülüp tespit edildiği takdirde bu ekicilerle yapılan sözleşmeleri hüküm istihsaline ve protesto keşidesine lüzum olmaksızın derhal feshe ve bu ekicilerin pancarlarını hiçbir suretle teslim etmemeğe ve ayrıca şirketin bu yüzden maruz kalacağı her türlü zarar ve ziyan ile bütümle masrafları faizi ile birlikte kendilerinden ve müteselsil kefil ve borçlulardan talep ve tahsile Şirket yetkilidir. Her ne suretle olursa olsun münavebe planına riayet etmeyerek pancar eken ekicilere gelecek yıllarda pancar ektirip ektirmemekte Şirket serbesttir. Münavebe harici pancar ekilen tarlalara münavebe sırası gelen yılda pancar ekimi yapılmaz. Ekildiği takdirde kaçak pancar olarak kabul edilir.

7-VEKİL TAYİNİ:

Ekiciler bu sözleşme hükümleri ile ilgili olarak Şirket tarafından namlarına yapılacak her türlü İdari ve adli tebligatı kabul ve imzaya ve 4. maddede sözü geçen nakdi tediye ahzı kabze ve bedeli mukabilinde verilen alet, makine, gübre ve malzemenin teslimünde mezun ve yetkili olmak üzere aralarından ..... veya ..... şimdiden vekil tayin etmişlerdir. Ekiciler, vekile yapılan her türlü tebligat ve tediyelerin kendilerine yapılmış sayılacağını şimdiden kabul ve taahhüt ederler.

8-MÜTESELSİL MESULİYET:

Ekiciler bu sözleşmede yazılı biçimde ahkam ve taahhüdattan, gerek şahsen, gerek vekillerinin Şirketten alacakları ayni ve nakdi avanslar sebebiyle kat'i hesap neticesinde tahakkuk edecek borçların TL. .... (.....) ilk

kısımının edasını yekdiğerinin müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlusu sıfatıyla kefil ve zamin olduklarını ve tahakkuk edecek alacaklarından gerek kendilerinin gerek gruptaki diğer ekicilerin borçları için takas ve mahsuba Şirketin yetkili olduğunu kabul ve beyan ve ikrar ve taahhüt ederler.

9- TAAHHÜTLERİN YERİNE GETİRİLMESİ VE TAZMİNAT:

Ekiciler bu sözleşmenin teknik şartlar kısmında yer alan taahhütleri yerine getirmedikleri takdirde Şirket ihtar etmeksizin ekiciler nam ve hesabına bunları bizzat yerine getirmeğe yetkilidir. Bu suretle ihtiyar edilecek masrafları ekiciler Şirket kayıtları dairesinde itirazsız ödemekle yükümlüdürler. Borcunu karşılayacak alacağı bulunmayan ekiciler grubundan tahsil edilemeyen borçlar için icra veya mahkemeye müracaat halinde tahakkuk tarihinden itibaren Yıllık vadeli banka faizi de yürütülür. Sözleşme şartlarına devamlı şekilde riayet etmeyen ve bu şartların yerine getirilmesi için Şirketi müdahaleye zorlayan ekicilere gelecek yıllarda pancar ektirip ektirmemekte Şirket serbesttir.

10- TARLALARIN EKİLMEMESİ HALİNDE TAZMİNAT:

Şirketin ilgili memurları tarafından tayin edilecek son ekim tarihine kadar mücbir sebepler dışında pancar ekmeyen veya tarlasını pancar ekimine hazır bulundurmayan veya teknik şartlar kısmındaki kayıtlara uygun olarak tarlalarını ihmal yüzünden hazırlamadıklarından dolayı Şirketçe pancar ekmelerine müsaade edilmeyen ekiciler, o ana kadar tahakkuk edecek borçlarını bilaihtar ve hüküm Yıllık vadeli banka faiziyle birlikte defaten Şirkete tediye ile beraber, ekmevi taahhüt ettikleri beher dönüm için ayrıca maktuen TL. 100- (Yüz lira) tazminatı da, Şirkete ödemeğe mecburdurlar. Sözleşme hükümleri ve teknik şartlar dahilinde pancar ekimine hazır bulundurulan tarlaların ilgili memurlar tarafından tayip edilen son ekim tarihine kadar mücbir sebepler dışında Şirketçe pancar ekimi yapılmadığı takdirde ekicilere beher dönüm başına TL 100.- (Yüz lira) tazminat Şirket tarafından ödenir.

11- ŞEKERPANCARI TOHUMLARININ ZİYAN EDİLMESİ VE TAZMİNAT

Sözleşmeli tarlalara ekilmek üzere ekicilere bedelsiz olarak teslim edilen multigerm, teknik monogerm, genetik monogerm şekerpancarı tohumlarının ekimden artan miktarlarını zayi etmeden ve başkalarına vermeden aynen Şirkete iade ve teslimle ekiciler yükümlüdürler. Aksi takdirde; ekiciler zayi edilen veya başkasına verilen multigerm ve kaplanmış veya kaplanmamış teknik ve genetik monogerm tohumun beher kilosu için o yıl tespit edilen fiyatının iki katına Şirkete ödemekle yükümlüdür.

12- SÖZLEŞMENİN BOZULMA SEBEPLERİ:

Kanuni mücbir sebeplerle iki tarafın taahhüt ve vecibelerini yerine getirmemesi halinde sözleşme kendiliğinden münfesihtir. Bunun haricinde teknik zaruretlerle Şeker Fabrikasının devamlı bir şekilde pancar işleyemeyecek vaziyete olması da şirket için mücbir sebep teşkil eder.

TEKNİK ŞARTLAR

13- GENEL ESASLAR :

Ekiciler pancar tarlalarının hazırlanması, gübrelenmesi, ekilmesi, zararlılara karşı ilaçlama ve mücadele yapılması, her türlü bakım işleri ile pancarların hasadı, muhafazası ve teslimi gibi bilimum zirai teknik konularda aşağıdaki maddelerde sıralanan işler için Şirketin ilgili memurları tarafından yapılacak yazılı ve sözlü tebligata tamamen riayet etmeyi taahhüt ve bu işlerin bütün safhalarında Şirketin umumi nezaret ve murakabe haklarını kabul ederler.

14- TARLALARIN SÜRÜM ZAMAN VE ŞEKLİ:

Ekiciler sözleşme ile tespit edilen tarlalarında ön bitkinin hasadını müteakip ilk tavında pulluk ile anız bozacaklar ve .....sürümleri lüzumuna göre yapacaklardır. Bu sürüm işlemleri esnasında toprak tesviyesi, ... ve ayrık gibi ot köklerinin temizlenmesi işleri ikmal edilecektir. İlkbaharda yapılacak ekim hazırlarında sadece Şirketle ilgili memurların tavsiye edeceği toprak karıştırıcı aletler kullanılacaktır.

15- TARLALARIN GÜBRELENMESİ:

Ekicilerin bu sözleşmenin imzası sırasında talep edecekleri suni gübreleri bedeli mukabilinde Şirket (kendi elinde olmayan sebeplerle doyasıyla dahilden ve hariçten temin edemediği haller hariç) temin ile yükümlüdür. Ekiciler talep edecekleri suni gübrenin cinsini ve beher dönüme sulacak miktarını, atış zaman ve şeklini Şirketin tespit etmesi kabul etmişlerdir. Ekiciler talep ettikleri bu gübreleri almayı ve münhasıran sözleşmeli tarlalarına atmayı, başkalarına satmamayı ve her ne suretle olursa olsun devretmemeyi ve Şirketin kabul edeceği zaruri sebeplerle kullanmadığı takdirde Şirkete aynen iade etmeyi taahhüt etmiş olup, aksi takdirde; Beher Kg. suni gübre için Şirkete o yıl Hükümetçe tespit ve ilan edilen satış fiyatının iki katını vermeyi kabul etmişlerdir.

16- TARLALARIN EKİME HAZIRLANMASI :

Madde 14'e göre sürülen tarlalarda ilkbaharda müsait ilk tavda Şirketin ilgili teknik personelinin tarif edeceği şekilde kültivatör, kazayağı, ağır ve hafif tırmık veya kombi kürümler gibi toprağı karıştırıcı ve bastırıcı aletler kullanarak tohum yatağı hazırlanacaktır. Ayrıca tarlada görülen taş ve ayrık gibi yabancı bitkiler toplanacaktır. Lüzum görülen tarlalara merdane de çekilecektir.

17- TOHUM EKME ZAMAN VE ŞARTLARI

16. maddeye göre ekime hazırlandığı Şirket ilgili personelince tespit edilen tarlalara Şirketçe özel suretle yetiştirilerek bedelsiz olarak verilen orijinal şekerpancarı tohumu yine Şirketçe sağlanan ekim personeli marifetiyle ekilir. Ekimde kullanılan ekme makineleri (Mibzerler) ve Merdaneler Şirketçe temin edilir. Bu demirbaş makinelerin Şirket depolarından ekim mahalline kadar götürülmeleri ve işin sonunda Şirketin göstereceği mahal'e getirilerek teslimi ekicilere aittir. Aynı şekilde köyde veya çiftlikte muhafaza edilmek ve ekim personelinin kullanmasına hazır bulundurulmak üzere Şirket deposundan verilen tohumların nakil, köyde ve çiftlikte

mazbut depolarda muhafazası ve ekimden artacak miktar ile boş çuvalların iade suretiyle teslimi yine ekicilere aittir. Ekim makineleri için lazım olan yeterli cer kuvvetini, Üniwersal mibzerlerle ekim yapılan mahallerde ekiciler temin etmek zorundadır. Hassas mibzerlerle ekim yapılan yerlerde ise cer kuvvetini Şirket temin eder. Ancak, Şirket şartlara uygun cer kuvvetini temin edemediği takdirde Ekiciler bu iş için lüzumlu cer kuvvetini temin etmek zorundadır. Hassas mibzerlerle yapılacak ekimlerde her ne şekilde olursa olsun temin edilen cer gücüyle köyün tüm pancarları ektirilir. Bu şekilde ektirilen pancarlar için cer kuvveti masrafları ekilen dönüme taksim edilir ve dönüm başına düşen ücret ekicilerin borcuna kaydedilir. Mibzerle ekim işini yapan Ekici Ustası ve Muavinini Şirket temin eder. Ancak Ekici Ustası Muavininin ücreti ekicilerin borcuna kaydedilir. Mibzer ve merdanelerin bakım ve tamiri ile Şirket yükümlüdür. Tarlalara ekilecek şekerpancarı tohumunun cins ve miktarı Şirket tarafından tespit edilir. İklim, toprak vesair sebepler tesiri ile ekilen tohumların çimlenmemesi veya çimlenen tohumların muhtelif sebeplerle tahribe uğraması halinde Şirkete hiçbir sorumluluk yüklenemez. Bu gibi hallerde Şirket mükerrer ekim yapıp yapmamakta serbesttir.

18- PANCARDAN BAŞKA BİTKİ YETİŞTİRİLMESİ :

Ekiciler şekerpancarı tarlalarının kenar ve iç kısımlarına az miktarda dahi olsa başka bitki ekip yetiştirmeye yetkili değildirler. Aksine hareket edildiği Şirket ilgililerince tespit edildiğinde hiçbir tazminat bahis konusu olmadan ve masrafları ekicilere ait olmak şartıyla bu bitkileri söktürmeye Şirket yetkilidir.

19- ÇAPA İŞLERİ

Ekilen tohumların çimlenerek tarla yüzünde sıralar göstermeğe başladığı zaman ekiciler ara çapasını, bunu takiben de seyreltme, tekleme, sıra arasındaki pancar filizlerini yok etme ve derin çapa işlerini vaktinde ve Şirket ilgililerinin direktifleri altında yapmakla yükümlüdürler. Pancarın gelişme devresinde tarla yüzünde görülen yabancı otlar, tohuma kalkan pancarlar tohum dökmeden ekiciler tarafından temizlettirilir. Aksi halde Şirket bilaihtar ve hüküm ekiciler hesabına bu işleri yapmağa yetkilidir.

20- ŞEKERPANCARI HASTALIK VE HAŞERELERİ İLE MÜCADELE:

Şirket teknik personelinin lüzum göstereceği zaman ve şekilde pancar mahsulüne zarar veren hastalık ve haşerelere karşı yapılacak mücadele için gereken ilaç ve makineleri Şirket bedelsiz olarak temin eder. Mücadele işlerinde çalıştırılan işçiler Şirketçe temin edilmekle beraber bunların ücretleri ekicilerin borcuna kaydedilir. Mücadele işlerinde çalışan çavuş ve usta gibi elemanların ücretleri ise Şirkete aittir. Mücadele ilaç ve makinelerinin Şirket depolarında iş yerine nakil ve muhafazası ve işin sonunda Şirket depolarına iade ve teslimi ve mücadele esnasında lüzumlu cer kuvveti, amele, su ve sairinin temini ekicilere aittir. Mücadele alet ve makinelerinin bakım ve tamirleri ile Şirket yükümlüdür. Ekiciler zararlılarla mücadele esnasında insan ve hayvanlara zarar verilmemesi için Şirketçe alınacak tedbirlere riayete mecburdur. İlaçlamadan doğacak her türlü zararlardan ekiciler sorumlu olup Şirkete herhangi bir mesuliyet terettüp etmez. Şirket ilgililerinin lüzum gördüğü hallerde tarif edilen şekle göre ekimden önce veya sonra toprak haşerelerine karşı, toprak ilaçlaması işlerini ekiciler yapmakla yükümlüdürler.

21- SULAMA İŞLERİ :

Şekerpancari tarlalarının sulamaya başlama ve bitim zamanını tespiti Şirketin ilgili personeli yetkilidir. Toprak verimliliğini muhafaza ve iyi bir pancar mahsulü alabilmek maksadıyla uygulanacak sulama metotlarının ve sulama ile ilgili yapılacak teknik işlerin tespitinde Şirket ilgili memurları yetkilidir. Sulamanın normal bir şekilde yapılabilmesi için tarlalarda sürüm esnasında gerekli tesviye işlerinin yapılmasını ekiciler temin etmekle yükümlüdürler.

22- NEMATODLU PANCARLARIN İMHASI :

Şeker pancarlarında nematod (kök uru hastalığı) Şirket veya hükümet ilgili memurları tarafından örüldüğü takdirde, diğer tarla ve sahalara buluşmasını önlemek maksadıyla ekiciler. Şirketin göstereceği şekil ve zamanda nematodlu pancarları sökmeyi ve derhal imha eylemeyi ve bunu yapmadıkları takdirde masrafları ekicilere

ait olmak üzere Şirket tarafından imha edilmesini şimdiden kabul ve taahhüt eyleyler. Bu imha dolayısıyla ekiciler Şirketten her hangi bir bedel veya tazminat isteyemez. Ancak ekicilere bedeli mukabilinde verilen ziraat aletleri müstesna olmak üzere Şirket tarafından ekicilere verilmiş olan aynı ve nakdi avanslardan imha edilen pancarı taşıyan tarla kısmına isabet eden miktarı ekicilerden istenmez.

23- KÜSKÜT İLE MÜCADELE:

Pancar üzerinde parazit bitki olarak yaşayan ve süratle üreyerek büyük zararlar yapabilen küsküt bitkisi pancar tarlalarında veya diğer münavebe sahalarında görüldüğü takdirde Şirketin tavsiye edeceği mücadele usullerine ekiciler riayete mecburdurlar. Gerek mihaniki gerekse kimyevi usule yapılacak mücadelede çalıştırılan işçiler Şirketçe temin edildiği takdirde, bunların ücretleri ekicilerin ..... kaydedilir. Mücadele işlerinde çalışan çavuş ve usta gibi elemanların ücretleri ise şirkete aittir.

24- TOHUMA KALKAN PANCARLARIN SÖKÜLMESİ:

Ekiciler Şekerpancari tarlalarında zaman zaman tohuma kalktığı görülen pancarları tohum bağlamasına meydan verilmeden kökleriyle birlikte topraktan sökerek imha etmek le yükümlüdürler. Aksi takdirde, Şirket, masrafları ekicilere ait olmak üzere tohuma kalkmış olan pancarları söktürmeye yetkilidir. Bunların sökülmesinden dolayı ekiciler Şirketten bir hak ve tazminat talep edemezler. Tohuma kalkma oranı %10'un üzerinde olan tarlalara tükeakip münavebe dönemlerinde pancar ektilmez.

25- ŞEKERPANCARI TARLALARININ HAYVAN ZARARLILARINDAN KORUNMASI:

Ekiciler pancarın ekiminden hasadı sonuna kadar tarlalarına büyük ve küçük baş hayvanların girmemesini temin ile yükümlüdürler. Aksi halde ücreti ekicilerden tahsil edilmek üzere Şirket yeteri kadar bekçi tutturarak pancarların tahrip olmaması için tedbir almaya yetkilidir.

26- ŞEKER PANCARLARININ SÖKÜMÜ:

Şeker fabrikasının kampanyaya başlaması ile Şirket ilgililerinin tespit edeceği zaman ve miktarda ekiciler pancarlarını hasad ederek bu sözleşmede yazılı teslim merkezine teslim ile yükümlüdürler. Şirket ilgilileri zorunluluklar karşısında hasat ve teslim programında lüzumlu değişiklikleri yapmağa yetkili ve ekiciler ise bunlara riayet etmekle yükümlüdürler. Şirketin ilgili memurlarının tespit edeceği, programın dahilinde pancarlarını hasad edip teslim etmeyen ekicilerin pancarlarını, masrafları ekicilerin borcuna kaydedilmek şartıyla sökülme ve nakliye işlerini yapmada Şirket yetkilidir.

27- ŞEKER PANCARI BAŞLARININ KESİLMESİ:

Ekiciler söktükleri pancarların başlarını yaprakların gövdeye bitişik olduğu yerden düz olarak bir bıçak darbesi ile kesmek ve üzerine yapışık olan toprakları da temizlemekle yükümlüdürler.

28- ŞEKER PANCARLARININ TARLADA VE SİLODA MUHAFAZASI

Sökülerek başları kesilen pancarlar teslim merkezine teslim edilinceye kadar tarlanın müsait yerlerinde öbek yapılarak .....pancar yaprağı veya toprakla örtülecektir. Hasadın her ..... ve nakliye esnasında pancarların zedelenmemesi için gerekli tedbirleri almağa ekiciler yükümlüdürler. Şirket Teknik Personeli iklim şartları karşısında lüzum gördüğü yer ve şekilde hasad edilen pancarların tarla haricindeki müsait yerlerde büyük yığınlar halinde silo edilmesini isteyebilir.

29- FİRE:

Ekicilerin teslim mahalline getirecekleri pancarlar, buldukları nakil vasıtası içerisinde Şirketin yetkili teslim personeli tarafından gözle muayene edilerek veya

numune alınıp analiz yapılmak suretiyle mahsulün temizlik derecesine göre %5-12 arasında fire tespit edilir. Bu nispetten daha fazla fireli mahsulü Şirket tesellüm edip etmemekte serbesttir. Şirket bu gibi pancarları tesellüm ettiği takdirde Şirket ilgili ve yetkili memurlarının tespit edeceği fire miktarını pancar sahibinin veya nakliyecinin de kabul ederek hazırlanan tutanağı imza etmesi şarttır.

30- ŞEKERPANCARI KÜSPESİ:

A- Bedelsiz şekerpancarı küspesi:

Şirket, pancarlarını teslim ettikleri tesellüm merkezlerinde teslim ve kampanya devresine inhisar etmek şartı ile, tespit edilen esaslar dahilinde ekicilere, talep ettikleri takdirde, teslim edecekleri net pancarın %..... na tekabül edecek miktarda, bedelsiz olarak prese edilmiş yaş pancar küspesi verir. Ekicilerin işbu sözleşme ile bağlı oldukları fabrikada, melaslı kuru küspe üretilmesi ve üretimin yeterli düzeyde olması halinde, Şirket, ekicilere yaş pancar küspesi yerine bedelsiz olarak melaslı kuru pancar küspesi verebilir. Bu takdirde, teslim edilecek net pancar küspesinin değeri karşılığı kadar ambalajsız kuru pancar küspesi verilir. Yaş pancar küspesinin değeri ve karşılığı olan melaslı kuru pancar küspesinin miktarının hesabında, Şirketçe o yıl için tespit edilecek yaş pancar küspesi ve melaslı kuru pancar küspesinin çiftçiye satış fiyatları esas alınır. Melaslı kuru pancar küspesi ambalajlı olarak verildiği takdirde ambalaj bedeli, alıcının pancar bedelinden kesilmek suretiyle tahsil edilir.

B- Bedelli Şekerpancarı Küspesi

Şirket bedelsiz olarak aldığı prese edilmiş yaş pancar küspesi veya melaslı kuru küspeden fazla olarak talepte bulunan ekicilere, pancarlarını teslim ettikleri tesellüm merkezleri veya fabrika veya Bölge Şefliği ambarlarında teslim ve kampanya dönemine inhisar etmek şartı ile Şirketçe düzenlenecek esaslar dahilinde ve Şirket tarafından tespit edilecek bir fiyat ile ve peşin bedelle yaş pancar küspesi veya melaslı kuru pancar küspesi satışı yapar Melaslı kuru küspe ambalajlı satıldığı takdirde ambalaj bedeli ayrıca alınır.

C- Nakliye ve Tahmil ve Tahliye Ücretleri ve Cezalar:

Bedelli veya bedelsiz olarak ekicilere verilecek yaş pancar küspesi ve melaslı kuru pancar küspesi ekicilerin pancarlarını teslim ettikleri teslim merkezlerine kamyon veya vagonla Şirketçe sevk edilir. Bu nakilden mütevellit nakliye, doldurma, boşaltma vesair masrafları ile gecikmelerden doğan bölümün ardiye ve diğer cezaları yaş pancar küspesi ve melaslı kuru pancar küspesini talep eden ekiciler ödemekle yükümlüdürler.

D- Diğer Esaslar:

da) Ekicilere verilecek bedelsiz ve bedelli yaş pancar küspesi ve melaslı kuru pancar küspesinin fabrika ve küspe kurutma tesislerinde vuku bulacak arızalar, nakliye ve işletme imkansızlıkları veya nakliye imkanlarının sınırlılığı veya pancarın başka bir fabrikaya nakledilmesi sebebi ile veya diğer herhangi bir sebeple kısmen veya tamamen verilememesi halinde Şirket hiçbir sorumluluk ve yükümlülük taşımaz. Bundan dolayı ekiciler hiçbir talepte bulunamazlar. Şirket imkanlarına göre yaş pancar küspesi veya melaslı kuru pancar küspesi vermekte serbesttir.

db) Şirket, dilediğinde bedelli yaş ve kuru küspe tevziyatını başka bir kuruluşa devre ve bu durumda tevzi esaslarını yeniden tespiti yetkilidir.

31- MELAS DAĞITIMI :

Fabrikaların yan ürünü olan melas hayvan yemlemesinde kullanılmak üzere Şirketçe tespit edilen esas ve bedele göre ekicilere öncelikle tevzi edilir.

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

32- DEMİRYOLU TARİFE CEZALARI

Şirket memuru bulunan veya bulunmayan istasyonlarda tam vagon hamule pancar yüklemek isteyen ekicilere durum müsait olduğu takdirde Şirketçe boş vagon tahsis ve teslim tarih ve saati tespit edilerek teslim olunabilir. Bu takdirde ekiciler kendisine teslim olunan vagonu Devlet Demiryollarınca tayin edilmiş zaman zarfında ve resmi tonaj üzerinden yüklemeğe mecburdur. Bu suretle doldurulan vagonlarda Şirketçe

tesellüm muamelesi pancar ücreti için fabrikanın vagon kantarı tartışı esas olup ancak bu tartıyı müteakip pancarların Şirketçe tesellüm muamelesi yapılmış sayılacağından fabrikada tartıdan evvelki pancar zayiati veya hasar iddiasından dolayı Şirket hiçbir mesuliyet kabul etmeyeceği gibi vagonun resmi hamule tonajından fazla veya noksan yüklenmesinden veya vagonun fazla bekletilmesinden veyahut ta ardiyeyi gerektiren bir durumdan dolayı Devlet Demiryollarınca istenecek tarife ve nakliye ücret ve cezalarından da doğrudan doğruya ekiciler mesuldürler.

33- DELİL SAYILACAK VESİKALAR

Bu sözleşmede yazılı bilcümle umur ve muamelat ve taahhüdün yapılarak yapılmaması cihetleriyle alacak ve borç hesapları hakkında Şirket, memurlarının tanzim edecekleri rapor, protokol vesika vesair evrak münderecatı ve Şirketin tasdikli defterleri ve bunların yardımcı kayıtları ve sair her nev'i Şirket vesaiki. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 287. maddesinin 2. fıkrası gereğince taraflarca yegane esas ve delil olarak kabul edilmiştir.

34- SELAHİYET:

İşbu sözleşmeden doğacak bilumum anlaşmazlıkların ve davaların rüyet ve halline..... Mahkeme ve İcra Dairelerinin yetkili olduğunu taraftar şimdiden kabul etmişlerdir.

35- SÖZLEŞMENİN TANZİM TARİHİ VE ADEDİ

İşbu sözleşme taraftar arasında..... mahallinde ve ..... tarihinde bir nüsha ve masrafları yarı yarıya taraflara ait olarak tanzim, imza ve tasdik olunarak Şirkette muhafaza edilecektir.

EKİCİLERİN İSİM VE İMZALARI

	<u>BABA ADI</u>	<u>ADI VE SOYADI</u>	<u>İmzası</u>
1		Oğlu	
2		“	
....		“	
....		“	
30		“	

Yukarıda baba adı, adı ve soyadı yazılı şahıslara ait imza ve mühürlerin köyümüz ahalisinden olan ekicilere ait bulunup sözleşme şartlarını aynen kabul ederek huzurumuzda bizzat imzaladıklarını, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 297. maddesine tevfikân tasdik ederiz.

Ekicilerin Vekili Şirket
Mümessili

Üye Üye Köy Muhtarlığı

Mahalden tanınmış iki çiftçinin	<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
	.....	.....
	.....	.....